

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Barbora Zavadilová

**Německá zahraniční rozvojová spolupráce
v Latinské Americe**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Barbora Zavadilová**

Vedoucí práce: **JUDr. Vladimír Handl, CSc.**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

ZAVADILOVÁ, Barbora. *Německá zahraniční rozvojová spolupráce v Latinské Americe*. Praha, 2016. 52 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje rozvojové politice Německa v zemích Latinské Ameriky se zaměřením na období mezi lety 1990 a 2011. Tento region nepatří do oblasti strategických zájmů SRN, vzhledem k roli Německa coby tzv. globálního donora je však do značné míry podporován a je zde realizována řada rozvojových projektů. Po představení stěžejních politických souvislostí, vztahů s regionem a rozboru oboustranných zájmů na spolupráci je na studium rozvojové politiky využit analytický koncept civilní mocnosti. Pomocí tohoto ideálně-typického konceptu je zkoumáno, do jaké míry odpovídá charakter spolupráce v regionu základním rysům obecné německé zahraničně-politické role normativně orientované civilní mocnosti. Cílem práce je ukázat rozvojovou spolupráci s regionem v její komplexitě a zmapovat, jakou roli němečtí aktéři v této tematice své zemi dávají a jaké významy přisuzují zkoumané realitě. V rámci klíčové analýzy jsou zhodnoceny výroky představitelů exekutivy, vládní dokument, statistická data a názory odborné veřejnosti. Za tomto základě je vyhodnoceno, že v určitých aspektech se SRN přibližuje chování civilní velmoci, v jiných oblastech však převládají čistě pragmatické vládní zájmy.

Abstract

The bachelor thesis discusses the German development policy in Latin America between years 1990 and 2011. The region is not considered to be a part of German key strategic interests. However, the Federal republic plays a role of a „global donor“ and supports the countries of Latin America significantly and carries out major development projects there.

The thesis will firstly present the basic political context, describe the mutual relationships between Germany and Latin America and analyse key interests that are the base for the development cooperation. In the following part, the concept of a civilian power will be applied to the German development policy in the region to observe to which amount the character of the cooperation corresponds with the basic attributes of foreign policy of a normative-oriented civilian power as an ideal type. Statements of the executive representatives, government policy papers, statistical data and opinions of the academic sectors undergo the analysis. The aim of this paper is to present the development policy with the monitored region in its complexity and analyse which meanings do the German actors assign to the examined reality.

Klíčová slova

Německá rozvojová politika, zahraniční rozvojová politika, německá zahraniční politika, Latinská Amerika, Brazílie, civilní mocnost, strategie SRN vůči Latinské Americe a Karibiku 1995, strategie SRN vůči Latinské Americe a Karibiku 2010

Keywords

German development assistance, development policy, German foreign policy, Latin America, Brasil, civilian power, The German Government's Strategy on Latin America and the Caribbean 1995, The German Government's Strategy on Latin America and the Caribbean 2010

Rozsah práce: 104 256.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9.5.2016

Barbora Zavadilová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce za ochotu, možnost detailní konzultace tématu a celkovou inspiraci pro psaní práce; svým rodičům, prarodičům a partnerovi za pochopení mého jednostranného zaměření na zpracování práce a časového vytížení; organizacím Hoop Peru a Welthaus, které mi umožnily získat cenné pracovní zkušenosti v oblasti rozvojové spolupráce a prohloubily můj zájem o problematiku.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. METODOLOGIE A ANALYTICKÝ KONCEPT.....	7
1.1 DISCIPLINOVANÁ JEDNOPŘÍPADOVÁ STUDIE	7
1.2 SPOLKOVÁ REPUBLIKA COBY CIVILNÍ MOCNOST – ANALYTICKÝ KONCEPT	8
1.2.1 <i>Teorie rolí.....</i>	8
1.2.2 <i>Civilní mocnost.....</i>	9
1.2.3 <i>Operacionalizace konceptu</i>	10
2. NĚMECKÁ ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A JEJÍ REALIZACE V LATINSKÉ AMERICE .	14
2.1 OBECNÉ CHARAKTERISTIKY ROZVOJOVÉ POMOCI	14
2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ NĚMECKÉ ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE	16
2.2.1 <i>Období studené války</i>	16
2.2.2 <i>Geopolitická změna 90. let</i>	18
2.2.3 <i>Proměny v novém tisíciletí.....</i>	19
2.3 CHARAKTER NĚMECKÉ ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE.....	20
2.4 PŮSOBNÍ SRN V LATINSKÉ AMERICE.....	22
2.4.1 <i>Charakteristika regionu.....</i>	22
2.4.2 <i>Německé zájmy v Latinské Americe a zaměření pomoci.....</i>	23
3. ANALÝZA ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE V LATINSKÉ AMERICE OPTIKOU KONCEPTU CIVILNÍ MOCNOSTI	26
3.1 CÍLE ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE.....	26
3.1.1 <i>Exekutiva</i>	26
3.1.2 <i>Koncepty.....</i>	28
3.1.2 <i>Odborná veřejnost.....</i>	28
3.2 PRIORITY ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE	29
3.2.1 <i>Exekutiva</i>	30
3.2.2 <i>Strategické koncepty.....</i>	32
3.2.3 <i>Rozvojové projekty</i>	33
3.2.4 <i>Odborná veřejnost</i>	35
3.3 PODMIŇOVÁNÍ SPOLUPRÁCE	36
3.3.1 <i>Exekutiva</i>	36
3.3.2 <i>Koncepty.....</i>	37
3.3.3 <i>Příklady zemí.....</i>	37
3.4 MULTILATERALITA	38
3.4.1 <i>Exekutiva</i>	38
3.4.2 <i>Koncepty.....</i>	39
3.4.3 <i>Rozvojové projekty</i>	40
3.4.4 <i>Statistické údaje.....</i>	40
ZÁVĚR	42
SUMMARY	45
POUŽITÁ LITERATURA.....	46

Úvod

Poskytování podpory rozvojovým zemím bývá tradičně vnímáno coby altruistická činnost, prostřednictvím níž se státy snaží čelit světovým problémům jako chudoba, nedostatek pitné vody či porušování lidských práv. Je však třeba si uvědomit, že rozvojová politika ve větší či menší míře u všech zemí spadá pod celkovou zahraniční politiku státu, a její charakter tudíž může podléhat celé řadě vlivů a zájmů, ač jsou již charakteru bezpečnostního, geopolitického či ekonomického. V době globalizace může být státním zájmem rovněž samotné normativní prosazování celkového zlepšení podmínek ve světě, ať se jedná o lidská práva či ochranu přírodního prostředí.

Zdůvodnění výběru tématu

Předmětem zkoumání této práce je německá zahraniční rozvojová spolupráce (zkráceně ZRS), konkrétním případem pak její realizace v oblasti Latinské Ameriky v letech 1990 až 2011. Rozvojová politika vyspělých zemí je v době komplexního propojení světa významným tématem – jejím prostřednictvím se mohou dárcovského země snažit o řešení celosvětových problémů definovaných Rozvojovými cíli tisíciletí a následnými Cíli udržitelného rozvoje,¹ stejně jako o prosazování svých vlastních zájmů v rozvojových zemích či o posilování vzájemných vazeb. V době uprchlické krize je zdůrazňován potenciál rozvojové spolupráce pro řešení situace v postižených regionech.² Oblast Latinské Ameriky však není zmítána potížemi s migrací ani nepatří mezi nejchudší části světa. Právě z těchto důvodů je tento region zajímavým předmětem zkoumání německé rozvojové spolupráce, jelikož její uskutečňování v Latinské Americe teoreticky nemusí být do příliš vysoké míry ovlivněno aktuálním děním a celosvětovými požadavky.³

Německá podpora této oblasti je však (vezmeme-li v potaz míru chudoby v regionu a počet obyvatel Latinské Ameriky) relativně vysoká - představuje zhruba jednu osminu celkových prostředků na rozvojovou politiku Německa. Spolková republika patří v rámci DAC („Development Assistance Committee“, česky Výbor pro rozvojovou pomoc v rámci OECD) mezi takzvané velké donory, tedy země s globálními zájmy, které zpravidla realizují celosvětový program pomoci širokému spektru států.⁴ Region Latinské Ameriky byl pro tuto práci vybrán, jelikož právě zde jsou se značnou pravděpodobností naplňovány určité obecné cíle německé rozvojové spolupráce,

¹ Hlavní témata, Informační centrum OSN, dostupné na: <http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/> (staženo 1.5.2016)

² Dirk Messner, „Agenda-setting speeches toward a global sustainability policy“, *Review 2014*, 12.7.2014. Dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/en/external-view/show/article/wie-kann-globale-nachhaltigkeit-gelingen/pages/2.html> (staženo 1.5.2016).

³ María Soledad Loaeza, „Demokratie fördern in Lateinamerika“. *Review 2014*, 4.7.2014, dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/de/aussensicht/article/demokratie-foerdern-in-lateinamerika.html> (staženo 1.3.2016).

vycházející z dlouhodobého sebepojetí a cílů na mezinárodním poli. Proto se práce zabývá otázkou, čím je charakter rozvojové spolupráce formován, jaký je její historický vývoj a kontext, a zda je možné v rozvojové politice v daném regionu pozorovat uplatňování zahraničně-politické koncepce civilní mocnosti.

Metodologie a vymezení tématu

Při zkoumání zahraniční politiky Spolkové republiky bývá užíváno několik teoretických konceptů. Mezi nejznámější z nich patří „Handelstaat“ (obchodní stát) prezentovaný Michaelem Staackem⁵, zaměřený na utilitaristické prosazování vlastních zájmů a hospodářský rozvoj země, a hodnotově orientovaný „Zivilmacht“ (civilní mocnost) Hanse Maulla.⁶ Druhý uvedený je považován za metodologicky nejrozvinutější a pro zkoumání rozvojové politiky představuje vhodný analytický rámec. Dle Maulla civilní mocnosti realizují zahraniční politiku zaměřenou na normativní prosazování hodnot, jako jsou lidská práva a demokracie.⁷ Koncept civilní mocnosti bude v práci využit coby ideální typ a bude zkoumána teze, že realizovaná zahraniční rozvojová politika Německa v Latinské Americe se přibližuje charakteru civilní mocnosti.

Na základě analytických kritérií uvedených v metodologické části práce bude vyhodnoceno, do jaké míry jsou naplňovány typické rysy civilní mocnosti. Působení Německa v Latinské Americe bude sledováno v letech 1990 až 2011. Počátek vymezeného období má jasné odůvodnění v geopolitické změně způsobené koncem studené války a znovusjednocením Německa. Došlo k výrazným změnám na mezinárodním poli a v oblasti rozvojové spolupráce již nebylo nutné zohledňovat ideologické rozdíly mezi státy a ze strategických důvodů podporovat pouze určité země. Mezník představovaný rokem 2011 byl zvolen, jelikož v tomto roce vznikl poslední rozvojově-politický koncept pro region Latinské Ameriky vycházející z celkové zahraničně-politické koncepce pro tento region z roku 2010. Bude tak možné zahrnout rozdíly, které strategické dokumenty přinesly, a práce bude vykazovat přesah do dalších let, jelikož koncept z roku 2011 je dosud platný. Jak již bylo uvedeno, rozvojová politika v Latinské Americe není příliš výrazným politickým tématem a z tohoto důvodu se vývoj tématu odvíjel především právě od jednotlivých strategických dokumentů, spíše než na základě proměn vládních koalic.

Práce je koncipována coby disciplinovaná interpretativní studie, v níž je kladen důraz na významy, které příslušní aktéři přisuzují zkoumané realitě; dochází tedy ke snaze

⁴ Podrobněji viz: John Stephen Hoadley, „Small States as Aid Donors“, *International Organization Journal*, 34, č. 1 (1980): s. 121 - 137.

⁵ Michael Staack, Handelsstaat Deutschland: deutsche Außenpolitik in einem neuen internationalen System. *Politische Vierteljahresschrift* 42, č. 2 (červen 2001): s. 343-344.

⁶ Hanns Maull, „Germany and Japan: The New Civilian Powers“, *Foreign Affairs* 69, č. 5 (zima 1990/1991): s. 92-93.

⁷ Knut Kirste, Hanns W. Maull, „Zivilmacht und Rollentheorie“, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3, č. 2 (1996): s. 301-303.

porozumět problematice zevnitř. Nutno upozornit, že záměrem studie je poskytnout hlubší vhled do některých témat rozvojové politiky, nikoliv poskytnout souhrnný přehled zahrnující veškeré aspekty. Již samotný výběr analytických kritérií přirozeně zúžil předmět zkoumání. Analýze budou za tímto účelem podrobeny výroky vládních aktérů (především kancléř, ministr, státní sekretář), nejvýznamnější strategické regionální koncepty, informace zveřejňované na webových stránkách Ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj („Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung“, zkráceně BMZ) a vládní agentury Společnost pro mezinárodní spolupráci („Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit“, zkráceně GIZ), statistická data a názory odborníků. Bude zkoumána pouze poskytovaná oficiální vládní rozvojová pomoc („official development aid“, zkráceně ODA), nikoliv například činnost nestátních neziskových organizací či politických nadací.

Rozbor literatury

Coby primární zdroje byla pro práci využita vyjádření německých politiků publikovaná ve vládním Bülletinu⁸ a dokumenty Ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (BMZ)⁹. Tyto dokumenty se tématem zabývají do značné hloubky a poskytly náhled do vládního uchopení problematiky v časovém vývoji. Bylo však třeba je podrobit kritické analýze za pomoci odborné literatury a statistických dat o reálně vykonávané pomoci a obchodních zájmech. Za tímto účelem byly využity informace rozvojové agentury GIZ,¹⁰ OECD¹¹, WTO¹² a Německého statistického úřadu¹³.

Základní sekundární literaturou pro téma rozvojové politiky jsou například sborníky vydané Jürgenem Wilhelmem a Harmutem Ihnem¹⁴ či Ulrichem Menzelem a Franzem Nuschelerem.¹⁵ Pro celkové uchopení německé rozvojové politiky v kontextu zahraniční politiky země představují zásadní význam publikace „Deutschland in Abseits“¹⁶ (především kapitola Petera Molta), „Handbuch zur deutschen Außenpolitik“¹⁷ (kapitola Franze Nuschelera) a „Deutsche Aussenpolitik“¹⁸ (kapitola Dirka Messnera). Autoři těchto prací představují rozvojovou politiku coby jednu ze součástí zahraniční politiky a dobře ukazují její vývoj a proměny, na jejichž základě je tato

⁸ „Themen“, Die Bundesregierung, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 10.1.2016).

⁹ Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, dostupné na: www.bmz.de (staženo 1.9.2015.)

¹⁰ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, dostupné na: www.giz.de (staženo 1.9.2015).

¹¹ OECD, dostupné na www.oecd.org (staženo 1.9.2015) nebo též OECD, *Geographical Distribution of Financial Flows to Developing Countries. Disbursements, Commitments, Country Indicators* (Paříž: OECD Publishing, 2015).

¹² World Trade Organisation, dostupné na: www.wto.org (staženo 10.10.2015).

¹³ Statistisches Bundesamt, dostupné na: www.destatis.de (staženo 1.10.2015).

¹⁴ Jürgen Wilhelm (ed.), *Einführung in die Entwicklungspolitik* (Münster: Lit-Verlag, 2013).

¹⁵ Ulrich Menzel (ed.), *Entwicklungspolitik* (München: Oldenburg, 2010).

¹⁶ Peter Molt, „Rot-grüne Entwicklungspolitik seit 1998“, in *Deutschland im Abseits?* eds. Hanns W. Maull, Sebastian Harnisch, Constantin Grund, (Baden-Baden: Nomos Verlag, 2003), s. 163-175.

¹⁷ Siegmund Schmidt et al., eds., *Handbuch zur deutschen Außenpol.* (Berlín: Springer, 2007).

¹⁸ Thomas Jäger et al., eds., *Deutsche Außenpolitik* (Berlín: Springer, 2011).

politika sledována i v této práci. Stejně tak činí práce Siegmara Schmidta ve sborníku „Deutsche Sicherheitspolitik“, jež se věnuje postavení rozvojové politika v rámci bezpečnostní strategie SRN.¹⁹ Na druhou stranu však představují rozvojovou politiku coby ucelené téma a neberou příliš v potaz regionální specifika. Zmíněná práce „Handbuch zur deutschen Aussenpolitik“ rovněž nabízí důležité základní představení zahraničně-politických rolí SRN jako je civilní mocnost (Hanns W. Maull), obchodní stát (Michael Staack) a evropská centrální mocnost (Rainer Baumann), nevěnuje se však aplikaci těchto konceptů na zkoumání politiky v regionu Latinské Ameriky. Základní poznatky k teoretické koncepci civilní mocnosti byly dále čerpány z publikací „Germany and Japan: The New Civilian Powers“ (Hanns W. Maull)²⁰, „Zivilmacht und Rollentheorie“ (Knut Kirste, Hanns W. Maull)²¹, „Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly“ (Zdeněk Kříž)²² nebo ze sborníku „Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic“ (Sebastian Harnisch)²³. Tyto práce poskytují základní východiska pro teoretické zkoumání národní role Německa ve všech oblastech zahraniční politiky. Ačkoliv byla koncepce civilní mocnosti zpočátku primárně spojována s bezpečnostní politikou, pozdější publikace se stále více věnují širšímu pojetí zahrnujícímu i rozvojovou spolupráci. Konkrétní analytické rozpracování této teorie ukazují články James Wolfa „Democracy Promotion and Civilian Power: The Example of Germany’s ‘Value-Oriented’ Foreign Policy“²⁴ a Siegmara Schmidta „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtkonzepts“.²⁵ Tyto práce vynikajícím způsobem aplikují koncept na reálné aspekty politické praxe. Tento typ přístupu ještě nebyl pro zkoumání rozvojové politiky v regionu Latinské Ameriky využit.

Pro porozumění vztahům se zeměmi tohoto regionu a postavení Latinské Ameriky na mezinárodní scéně byly využity především syntézy Wolfa Grabendorffa²⁶, G. Pope Atkinse²⁷, Achim Schradera,²⁸ Violandy Botet²⁹ či Günthera Mainholda.³⁰ Problematika

¹⁹ Siegmara Schmidt, „Entwicklungszusammenarbeit im Kontext der deutschen Sicherheitspolitik“, in *Deutsche Sicherheitspolitik. Herausforderungen, Akteure und Prozesse*, eds. Stephan Böckenförde, Sven Bernhard Gareis (Opladen: Barbara Budrich, 2014), s. 245-264.

²⁰ Hanns Maull, „Germany and Japan: The New Civilian Powers“, *Foreign Affairs* 69, č. 5 (zima 1990/1991): s. 91-106.

²¹ Knut Kirste, Hanns W. Maull, „Zivilmacht und Rollentheorie“, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3, č. 2 (1996): s. 297.

²² Zdeněk Kříž, „Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly“, *Mezinárodní vztahy* 42, č. 2 (2007): s. 61.

²³ Sebastian Harnisch, Hanns Maull, eds., *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic* (Manchester: Manchester University Press, 2001).

²⁴ James Wolf, „Democracy Promotion and Civilian Power: The Example of Germany’s ‘Value-Oriented’“, *Foreign Policy* 22, č. 4 (2013): s. 477-493.

²⁵ Siegmara Schmidt, „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtkonzepts“, *Deutsche Außenpolitik und internationale Führung*, č.1 (2014): s. 343-375.

²⁶ Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 43-100.

²⁷ G. Pope Atkins, *Latin America in the International Political System* (Westview Press, 1995).

²⁸ Achim Schrader, *Deutsche Beziehungen zu Lateinamerika* (Münster: Lateinamerika Zentrum der Westfälischen Wilhelms-Universität, 1991).

vztahů s Německem je již komplexně popsána řadou autorů, rozvojové politice však bývá věnována pouze částečná pozornost. Také byly zohledněny výstupy z webových stran projektu Review2014 o německé zahraniční politice. Ten poskytl hlubší pohled do vývoje pohledu na rozvojovou politiku; region Latinské Ameriky se zde však objevoval převážně v souvislosti s globálními tématy a chyběla hlubší analýza.

Členění práce

V práci je nejprve rozvedena použitá metodologie, analytický koncept a jeho operacionalizace. V druhé kapitole je představena německá rozvojová spolupráce, její celkový vývoj, proměny související s regionem Latinské Ameriky a některé její charakteristiky. Následně je v této kapitole představena Latinská Amerika coby cíl německé rozvojové pomoci - specifika regionu, jeho zájem na získávání pomoci i německé zájmy, které se mohou promítat do charakteru rozvojově-politické činnosti. Stěžejní částí práce je analytická třetí kapitola, která je rozdělena na čtyři části věnující se jednotlivým sledovaným kritériím: cílům rozvojové spolupráce, jejím prioritám, kondicionalitě pomoci a multilaterálnímu rozměru. Porovnání zkoumané reality s ideály konceptu civilní mocnosti je v daných podkapitolách učiněno na základě výroků představitelů exekutivy, vládních dokumentů, statistických dat i názorů odborné veřejnosti. V závěru práce budou shrnuty poznatky o charakteru německé rozvojové spolupráce a bude poukázáno na oblasti, ve kterých se podobá či liší konceptu civilní mocnosti.

²⁹ Violanda Botet, „Die deutsch-lateinamerikanischen Beziehungen in den neunziger Jahren“, *Aussenpolitik*, č. 1 (1993): s. 44-54.

³⁰ Günther Maihold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S. 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010).

1. Metodologie a analytický koncept

1.1 Disciplinovaná jednopřípadová studie

V této práci bude uplatněna metodologie jednopřípadové studie, jak ji popisuje Michal Kořan v knize *Jak zkoumat politiku*.³¹ Konkrétně bude využit postup disciplinované interpretativní studie, v níž je coby případ vybrán určitým způsobem jedinečný fenomén (rozvojová politika Německa v Latinské Americe), na nějž je aplikována již existující teorie, která se stává vodítkem pro práci s případem (koncept civilní mocnosti). V rámci snahy o interpretativní přístup je cílem práce rekonstrukce subjektivních či sdílených významů, které jednotlivci a skupiny přisuzují zkoumané realitě (nikoliv zkoumání kauzálních vztahů). Díky analýze těchto významů je možné pochopit jednání zkoumaných aktérů.³² Jelikož v kvalitativním výzkumu nejde primárně o zobecnění, nýbrž o porozumění danému fenoménu v jeho kontextu, práce se pokusí o popis tématiky z několika úhlů pohledu a nestranné zkoumání reality německé rozvojové spolupráce.³³ Pro zachování objektivitu výzkumu budou uplatněny standardy interpretativního kvalitativního výzkumu, jako je princip triangulace, důvěryhodnost dat, sebereflexe výzkumníka a absence předsudků vůči předmětu výzkumu. Triangulace dat bude zajištěna užitím několika rozdílných oblastí zkoumání při uplatňování analytických kritérií – bude pozorováno, zda se například výroky politických představitelů k tématu shodují s obsahem vládních dokumentů a s konkrétními projekty realizovanými autonomní rozvojovou agenturou a zohledněn bude samozřejmě i nezávislý pohled akademické veřejnosti.

Data byla čerpána pouze z ověřených zdrojů, primární data byla získána především ze stránek vlády či mezinárodních institucí, využita byla pouze uznávaná akademická literatura, přičemž byla kriticky zohledněna možné odlišná pojetí různých autorů. Sebereflexe autorky výzkumu bude v hlubší míře rozvedena v závěru práce. Celou práci provázela snaha o konzistentní práci založenou na odborné literatuře, autorka se snažila pominout své předchozí zkušenosti s praxí rozvojové politiky a věnovat se pouze doložitelným údajům.

³¹ Petr Drulák, ed., *Jak zkoumat politiku* (Praha: Portál, 2008).

³² *Ibid.*, s. 19.

³³ Srovnejte: John W. Creswell, *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. (Londýn: Sage, 1998).

1.2 Spolková republika coby civilní mocnost – analytický koncept

1.2.1 Teorie rolí

Pro analýzu německé rozvojové politiky v Latinské Americe je v práci využit koncept civilní mocnosti Hanse Maulla („Zivilmacht“), založený na teorii rolí popsané Kalevim Holstim a později Ulrichem Krotzem. Teorie rolí coby konstruktivistický analytický a konceptuální rámec poskytuje vhodné koncepty a pojmy využitelné v analýze zahraniční politiky. Konstruktivismus jako teoretický směr v mezinárodních vztazích počítá se základním prvkem existence struktur, které umožňují zmírňovat mezinárodní napětí a zvětšují mírový prostor. Konstruktivisté zastávají názor, že mezinárodní vztahy jsou sociálně konstruovány, tedy že závisejí na chápání a interpretaci aktérů.³⁴ Ti jsou v rámci kognitivního procesu zkoumání z jejich vlastní, vnitřní perspektivy.³⁵

Na rozdíl od většiny prací na téma zahraniční politiky, v nichž jsou využívány pojmy národní zájem či národní preference³⁶, v případě teorie rolí je užíván pojem role, respektive s ní spojené koncepty. Ta je Kalevim Holstim popsána jako způsob, jak „politici na obecné úrovni definují rozhodnutí, závazky, pravidla a jednání vhodné pro jejich stát, funkci, pokud vůbec nějaká je, kterou má jejich stát trvale vykonávat v mezinárodním systému. Je to jejich »obraz« vhodného zacílení a funkce jejich státu ve vztahu k a uvnitř vnějšího prostředí“.³⁷ Hlavní funkcí role je poskytnout aktérovi relativně stabilní pocit vlastní identity.

Díky svým východiskům a konceptuální výbavě představuje tato teorie vhodný nástroj pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky.³⁸ Pro zaměření této práce je vhodnou volbou, jelikož Německo nemá v regionu Latinské Ameriky prioritní strategické cíle. Z tohoto důvodu je argumentováno, že je zde aplikován obecný zahraničně-politický přístup SRN zhmotněný ve formě jeho národní role. A právě koncepce civilní mocnosti je nejvýznačnější snahou o vydefinování specifík německé zahraničně-politické role a kultury.³⁹

³⁴ Pavel Barša, Ondřej Císař, *Anarchie a řád ve světové politice. Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál, 2008), s. 295 – 300.

³⁵ Knut Kirste, Hanns W. Maull, „Zivilmacht und Rollentheorie“, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3, č. 2 (1996): s. 285.

³⁶ Srovnejte: Petr Kratochvíl, "Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie". in *Politologický časopis* 16, č. 1 (2009): s. 3-20.

³⁷ Kalevi Holsti, „National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy Author“, *International Studies Quarterly* 14, č. 3 (září 1970): s. 245–246.

³⁸ Vít Beneš, „Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy, Severní Amerika* 45, č. 4 (2010), s. 73.

³⁹ Srovnejte: Sebastian Harnisch, Hanns Maull, eds., *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic* (Manchester: Manchester University Press, 2001).

1.2.2 Civilní mocnost

V případě Německa vznikla po konci studené války potřeba vymezit svou roli v Evropě a ve světě. Zahraniční politika, včetně rozvojové spolupráce, nabyla po znovusjednocení Německa specifický charakter, jehož celková politická kultura je vlivnými teoretiky označována coby role civilní mocnosti.⁴⁰ Tento teoretický koncept je možné uplatňovat k interpretaci chování Spolkové republiky jak v období studené války, tak zejména po jejím skončení. Po sjednocení SRN totiž (dle názoru stoupců konceptu civilní mocnosti) ve výzkumu mezinárodních vztahů do značné míry selhaly realistické a neorealistické přístupy, které se nabývají především analýzou systémové úrovně mezinárodních vztahů a systémových vazeb, bez dostatečného zohlednění vnitřních kvalit jednotlivých státních aktérů.⁴¹

Konceptu civilní mocnosti se již v meziválečném období sociolog Norbert Elias, tento pojem poté definoval Françoise Duchene v příspěvku z roku 1973, v němž označil tehdejší Evropská společenství coby civilní mocnost za účelem vymezení se proti Spojeným státům americkým.⁴² Pojem civilní mocnost byl začátkem 90. let vymezen Hansem Maulem po analýze specifík zahraniční a bezpečnostní politiky Japonska a Německa.⁴³ S konceptem dále pracovala řada autorů (Sebastian Harnisch, Knut Kirste, Dieter Senghaas), Hans Maull je však považován za nejvlivnějšího teoretika tohoto analytického nástroje.⁴⁴

Výraz civilní mocnost může být při analýze zahraniční a bezpečnostní politiky použit k označení státních aktérů, kteří se chovají v souladu s rolí připadající civilní mocnosti (civilní mocnost jako stát). Role civilní mocnosti je přitom charakteristická určitou hodnotovou orientací, specifickými cíli a zahraničně-politickým stylem.⁴⁵ Zahrnuje specifické pojetí světa, dlouhodobé snahy a normy, jež se daný stát snaží ve světě prosazovat.⁴⁶ Tato role slouží nejen k zahraničně-politickému jednání, nýbrž také k utvoření rámce, v němž jsou státní zájmy, cíle a konkrétní strategie a nástroje formulovány. Civilní mocnosti se vyznačují hodnotově orientovanou zahraniční politikou, v jejímž rámci se zpravidla nesnaží o jednostranné exportování politických

⁴⁰ Hanns Maull, „Germany and Japan: The New Civilian Powers“, *Foreign Affairs* 69, č. 5 (zima 1990/1991): s. 104.

⁴¹ Zdeněk Kříž, „Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly“, *Mezinárodní vztahy* 42, č. 2 (2007): s. 61.

⁴² Srovnejte: Veit Bachmann, James D. Sidaway, „Zivilmacht Europa: A Critical Geopolitics of the European Union as a Global Power“, *Transactions of the Institute of British Geographers* 34, č. 1 (leden 2009): s. 94-109.

⁴³ Srovnejte: Siegmund Schmidt, „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtkonzepts“, in *Deutsche Außenpolitik und internationale Führung: Ressourcen, Praktiken und Politiken in einer veränderten Europäischen Union*, ed. Sebastian Harnisch, Joachim Schild (Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 2014), s. 343-375.

⁴⁴ Zdeněk Kříž, „Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly“, *Mezinárodní vztahy* 42, č. 2 (2007): s. 61.

⁴⁵ *Ibid.*, s. 61.

⁴⁶ Knut Kirste, Hanns W. Maull, „Zivilmacht und Rollentheorie“, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3, č. 2 (1996): s. 297.

institucí, nýbrž spíše o podporu demokracie a lidských práv v širším pojetí univerzálních hodnot.⁴⁷

Hans Maull a jeho spolupracovníci definují jednotlivé cíle civilních mocností, stejně jako jejich způsoby chování. Mezi ně patří uznání nutnosti kooperace s ostatními za účelem docílení mezinárodních cílů a vůle rozvoje nadnárodních struktur. V bezpečnostních otázkách je pro tyto státy důležitý důraz na nevojenské, primárně ekonomické vynucovací mechanismy (sankce) k zajištění národní bezpečnosti a státních zájmů.⁴⁸ V neposlední řadě je klíčové prosazování mezinárodního řádu založeného na základních hodnotách jako svoboda, demokracie a tržní hospodářství, stejně jako podpora sociální spravedlnosti.⁴⁹ Univerzální hodnoty jako lidská práva jsou považovány za základní součást národních zájmů – proto se jedná o politiku zaměřenou na hodnoty.⁵⁰

1.2.3 Operacionalizace konceptu

Na základě literatury zaměřené na koncept civilní mocnosti byla vytvořena analytická kritéria normativního charakteru, jež jsou v této práci uplatněna na předmět výzkumu. Při sestavování kritérií byla využita rozpracování konceptu civilní mocnosti v pracích „Zivilmacht und Rollentheorie“ K. Kirsteho a H. Maulla a „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtbegriffs“ S. Schmidta. Z běžně využívaných kritérií určených pro aplikaci konceptu byla pro zkoumání rozvojové spolupráce v Latinské Americe vybraná ta, jež jsou svým charakterem pro tuto problematiku relevantní:

- 1) Cíl rozvojové spolupráce: v případě civilní mocnosti by v zahraniční rozvojové politice mělo být cílem normativní prosazování vlastních hodnot ve světě. Pro stát tedy není cílem prostřednictvím rozvojové spolupráce zajišťovat své hospodářské či jiné zájmy, nýbrž zlepšovat situaci v přijímajících zemích.
- 2) Priority rozvojové spolupráce: civilní mocnosti kladou důraz na prosazování určitých vybraných hodnot. Patří mezi ně lidská práva, demokracie, právní stát, sociální spravedlnost, náboženská svoboda a práva žen a menšin či udržitelný rozvoj, ochrana přírodních zdrojů a zachování biodiverzity.
- 3) Podmiňování spolupráce proročováním přístupem přijímající země: jsou podporávány pouze země s demokratickým vládním uspořádáním nebo státy procházející transformací. Civilní mocnosti považují demokracii za ideální model a zároveň za

⁴⁷ Florian Pfeil, „Civil Power and Human Rights: The Case of Germany“, in *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic*, eds. Sebastian Harnisch, Hanns Maull (Manchester: Manchester University Press, 2001), s. 88.

⁴⁸ Hanns Maull, „Germany and Japan: The New Civilian Powers“, *Foreign Affairs* 69, č. 5 (zima 1990/1991): s. 92-93.

⁴⁹ Hans Maull, *Kernwaffen als Herausforderung der internationalen Politik* (Regensburg: Pustet, 1990), s. 161-165.

jediné prostředí, v němž může docházet k rozvoji v přijímající zemi na všech úrovních. Pokud se v dané zemi změní podmínky, jsou potlačována práva obyvatel a je vládnuto nedemokraticky, civilní mocnost z této země stahuje svou podporu či uvaluje příslušné sankce.⁵¹

4) Snaha o multilaterální charakter rozvojové spolupráce: v bezpečnostních otázkách existuje snaha do vysoké míry spolupracovat v rámci mezinárodního společenství a nepodnikat vlastní samostatné kroky. Civilní mocnosti jsou ochotné se vzdát části své suverenity a předat ji nadnárodním institucím. Oblast rozvojové spolupráce je samozřejmě mnohem méně citlivá a samostatná iniciativa v ní není nijak problematická. Avšak snaha o multilateralitu a snížení zodpovědnosti za svou individuální aktivitu by se u civilních mocností měla částečně promítat i do tohoto tématu. Tento aspekt je v práci sledován coby snaha o multilaterální charakter německé závojové spolupráce.

Na základě uvedených kritérií bude koncept civilní mocnosti posuzován coby ideální typ, tedy abstraktní model založený na vybraných rysech zkoumaného objektu.⁵² Ten má sloužit coby myšlenkový ideál, s nímž může být daný jev srovnáván.⁵³ Není cílem potvrdit, zda je určitá realita totožná s charakteristikami ideálního typu, nýbrž posoudit, do jaké míry se jim přibližuje. Pro posouzení, do jaké míry německá rozvojová politika ve zkoumaném regionu tento model naplňuje, byly stanoveny následující orientační hodnoty proměnných, jež budou v závěru práce vyhodnoceny:

1. Cíle rozvojové spolupráce – míra naplňování kritéria:

- I. Plná: Zcela odpovídá charakteru civilní mocnosti, rozvojová politika má pouze normativní cíle a nemá sloužit k pragmatickému prosazování jiných zahraničně-politických či obchodních záměrů.
- II. Vysoká: Primárním cílem ZRS je prosazování hodnot ve světě a práv obyvatel rozvojových zemí, místy je však zdůrazněno i přirozené propojení rozvojové politiky s jinými zahraničně-politickými cíli.
- III. Střední: Bývají uváděny normativní cíle, je však zároveň kladen velký důraz na konkrétní německé zájmy.

⁵⁰ Knut Kirste, Hanns W. MAULL, „Zivilmacht und Rollentheorie“, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3, č. 2 (1996): s. 301-303.

⁵¹ Siegmund Schmidt, „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtkonzepts“, in *Deutsche Außenpolitik und internationale Führung: Ressourcen, Praktiken und Politiken in einer veränderten Europäischen Union*, ed. Sebastian Harnisch, Joachim Schild (Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 2014), s. 343-375.

⁵² Max Weber, *Metodologie, sociologie, politika* (Praha: Oikoyemnh, 1998).

⁵³ Petr Drulák, ed., *Jak zkoumat politiku* (Praha: Portál, 2008), s. 21.

- IV. Nízká: Rozvojové aktivity mají primárně zájmový charakter; sice jsou například hájena lidská práva ve světě, ale projekty jsou navázány na konkrétní obchodní či jiné zájmy v příslušné zemi.
- V. Nulová: Coby cíl ZRS je otevřeně deklarováno prosazování vlastních státních a ekonomických zájmů, čemuž má být podřízen veškerý charakter projektů.

2. Priority rozvojové spolupráce – míra naplňování kritéria:

- I. Plná: realizace projektů v uvedených prioritních tématech (lidská práva, demokracie, právní stát, sociální spravedlnost, udržitelný rozvoj).
- II. Vysoká: Jsou prosazovány především uvedené priority, místy jsou zmíněny i jiné oblasti spolupráce.
- III. Střední: Tyto priority hrají obdobnou roli jako jiná témata, která nespadají pod koncepci civilní mocnosti.
- IV. Nízká: Rozvojová spolupráce je zaměřena především na jiné priority.
- V. Nulová: ZRS není v daných tematických oblastech realizována.

3. Podmiňování spolupráce – míra naplňování kritéria::

- I. Plná: Jsou podporovány pouze ty země, v nichž jsou demokratické podmínky nebo kde dochází k politické transformaci. Jsou využívány instrumenty politické kondicionality a vyžadování přijímání pozitivních opatření. Pokud se situace v zemi změní, finanční i materiální prostředky jsou staženy.
- II. Vysoká: Od zemí je vyžadován demokratický charakter a vláda práva, výše pomoci souvisí s mírou demokratičnosti a ochotou vlády vůči německým požadavkům. Pokud v zemi dojde k nedemokratickým změnám, je pomoc alespoň částečně omezena nebo je vláda upozorněna na podmínky poskytování německých rozvojových prostředků. Pokud země nově získá demokratický charakter, je jí nabídnuta spolupráce.
- III. Střední: Politická kondicionalita je uplatňována pouze v některých případech – převážně se odvíjí od míry německých zájmů v zemi.

- IV. Nízká: Požadavek demokracie v přijímajících zemích je částečně zdůrazňován na deklaratorní rovině, není však vynucován. Prim hraje důležitost přijímací země pro SRN.
- V. Nulová: Požadavek demokratického zřízení v přijímající zemi není zmiňován, prioritu mají německé zájmy.

4. Multilateralita – míra naplňování kritéria:

- I. Plná: V rozvojové politice je velmi důležité spolupracovat s dalšími zeměmi a provádět ji na nadnárodní úrovni. Tato snaha je značně akcentovaná a je na ní poskytována největší část celostátního rozpočtu na ZRS.
- II. Vysoká: Nadnárodní spolupráce je považována za významnou, velká část prostředků je určena pro multilaterální pomoc. Je zdůrazňován význam společné realizace problémů rozvojových zemí a sdílení odpovědnosti.
- III. Střední: Multilaterální pomoc hraje svou roli, mohou v ní však být prosazovány vlastní strategické zájmy beze snahy o kolektivní dělení zodpovědnosti.
- IV. Nízká: Většina prostředků na ZRS je využívána pro projekty bilaterálního charakteru, snaha o multilaterální spolupráci není příliš zmiňována.
- V. Nulová: ZRS je realizována pouze na bilaterální bázi, neexistuje spolupráce s dalšími subjekty a není chtěná.

2. Německá rozvojová spolupráce a její realizace v Latinské Americe

2.1 Obecné charakteristiky rozvojové pomoci

Zahraniční rozvojová spolupráce je v dnešní době nedílnou součástí zahraniční politiky vyspělých zemí, případně spadá pod samostatný vládní rezort. Rozvojová politika představuje způsob, jímž vyspělé státy přispívají k řešení problémů rozvojových zemí i čím dál více i celkově globálního světa. Rozvojová spolupráce se liší od humanitární pomoci reagující na akutní potřeby v konkrétních lokalitách svým dlouhodobým charakterem. Oficiální vládní rozvojovou spoluprací (Official development assistance, zkráceně ODA) charakterizuje OECD jako „**toky peněz, materiálu či technické pomoci do rozvojových zemí, které:**

- jsou poskytovány oficiálními vládními institucemi dárcovské země (na rozdíl od soukromé pomoci či zahraničních investic),
- mají za cíl udržitelný sociálně-ekonomický rozvoj (na rozdíl od toků, jejichž cíle nejsou rozvojové, ale komerční či bezpečnostní – například vojenská pomoc je z ODA vyřazena),
- mají koncesionální charakter (jsou skutečnou pomocí ve formě nevratného grantu pokrývajícího alespoň 25 % výdajů či alespoň půjčky, která má podmínky výhodnější, než půjčka poskytnutá za podmínek tržních).⁵⁴

Světová zdravotnická organizace (World Health Organisation, dále jen WHO) ji definuje následujícím způsobem: „Rozvojová spolupráce je mezinárodní transfer veřejných prostředků ve formě půjček či grantů, a to buď přímo od jedné vlády k jiné (bilaterální pomoc), nebo nepřímo prostřednictvím nevládních organizací či multilaterálních agentur jako je Světová banka (The World Bank) nebo WHO.“⁵⁵

Tato forma podpory partnerských rozvojových či transformujících se zemí může být realizována formou transferu financí, materiálu a expertní či technické pomoci za účelem dlouhodobě udržitelného rozvoje partnerských zemí.⁵⁶ Na základě závazku

⁵⁴ „Rozvojová politika vyspělých zemí (OECD/DAC)“, Rozvojovka, Člověk v tísni, dostupné na: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-vyspelych-zemi-oecd-dac> (staženo 3.3.2016). Srovnejte: „Official development assistance – definition and coverage“, OECD, dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm> (staženo 1.4.2016).

⁵⁵ „Glossary of globalisation, trade and health terms: development cooperation“, World Health Organisation, dostupné na: <http://www.who.int/trade/glossary/story016/en/index.html> (staženo 1.4.2016).

⁵⁶ „Pojem zahraniční rozvojové spolupráce“. České fórum pro rozvojovou spolupráci. Dostupné na: <http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/pojem-zahranicni-rozvojovespoluprace/#.UkLX49J3aSw> (staženo 1.2.2016).

přijatého všemi státy OSN by měly vyspělé země na rozvojovou spolupráci poskytovat 0,7 % HND, tento cíl se však zatím nedaří splnit.⁵⁷

V současné době je preferováno užívání spojení rozvojová spolupráce, která lépe charakterizuje akcent na partnerství mezi zeměmi poskytovatelů a příjemců než výraz rozvojová pomoc.⁵⁸ Pro účely této práce jsou však rovnocenně užívány oba pojmy.

Základním východiskem pojmu rozvojová spolupráce či pomoc (mezi těmito je rozdílná míra rozvoje jednotlivých zemí světa. Běžně se užívá rozlišení mezi rozvojovými a rozvinutými (industriálními) zeměmi, uplatňováno je také dělení na tzv. více a méně rozvinuté státy. Po konci studené války se rovněž objevily pojmy země globálního severu, respektive globálního jihu.⁵⁹

Vedle solidárního charakteru představuje rozvojová politika také možnost reagovat na celosvětový hospodářský, politický i environmentální vývoj a snahu o zajištění stability mezinárodního systému.⁶⁰ Například dnes aktuální téma udržitelného rozvoje je velmi úzce spjato s rozvojovými zeměmi, a tudíž jeho řešení spadá do rozvojové politiky. Na rozvojovou spolupráci je tedy třeba pohlížet nejen coby na běžné dárcovství, nýbrž i jako na prostředek k realizaci určitých cílů daných zemí.⁶¹ Je nutno konstatovat, že obecně neexistuje shoda, zda by zahraniční politika měla čistě pragmaticky zajišťovat bezprostřední národní zájmy nebo se naopak v idealistickém duchu snažit o dodržování etických norem a zvyšování kvality života v ostatních zemích. Rozvojová politika té které země si musí ujasnit, o prosazování kterých zájmů usiluje.⁶²

Priority rozvojové agendy mnoha zemí byly v posledních letech značně ovlivněny takzvanými Rozvojovými cíli tisíciletí („Millennium Development Goals“, zkráceně MDGs) stanovenými roku 2000 na Summitu tisíciletí, na němž členské země OSN vyjádřily nutnost řešit světové problémy v čele s odstraněním chudoby. Ačkoliv byly MDGs do vysoké míry kritizovány kvůli obtížné realizovatelnosti a nejasné definici odpovědnosti zemí, jejich agenda do významného rozměru ovlivnila rozvojově-politické snahy jednotlivých států.

⁵⁷ „Rozvojové cíle tisíciletí“, Rozvojovka, Člověk v tísni, dostupné na: http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti_228_8.htm (staženo 1.2.2016).

⁵⁸ Termín *rozvojová spolupráce* nebo *rozvojová pomoc* je připisován německému spolkovému prezidentovi Lübckemu.

⁵⁹ Tomáš Hoch, *Základy rozvojové pomoci* (Ostrava: Ostravská univerzita, 2007).

⁶⁰ Dirk Messner, „A strategy for global development“, *Review 2014*, 12.7.2014. Dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/en/external-view/show/article/wie-kann-globale-nachhaltigkeit-gelingen/pages/2.html> (staženo 1.5.2016).

⁶¹ Jaroslav Macháček, *Problémy rozvojových zemí, jejich příčiny a cesty k řešení* (Praha: Oeconomica, 2006), s. 14.

⁶² Ondřej Horký-Hlucháň. *Dilemata rozvojové politiky. Policy paper*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2005), s. 1.

2.2 Historický vývoj německé zahraniční rozvojové spolupráce

2.2.1 Období studené války

Po druhé světové válce se němečtí obyvatelé v západních okupačních zónách a později ve Spolkové republice Německo sami fakticky ocitli v roli příjemce rozvojové pomoci od bohatších zemí a v prvních letech se jejich snažení na mezinárodní scéně soustředilo především na evropskou integraci a na snahu o připojení k bloku západních zemí. Lze říci, že následně cítili vděk za toto období a potřebu obdrženu pomoc určitým způsobem „vrátit“ jiným zemím.⁶³ Rozvojová spolupráce byla pro zemi po válce také prostředkem postupné emancipace na mezinárodní scéně v rámci snah o rehabilitaci svého poškozeného postavení. V oblasti rozvojové pomoci se země angažovala od roku 1952 a ministerstvo výhradně zaměřené na tuto činnost vzniklo v roce 1961.⁶⁴ Ačkoliv instituce zpočátku neměla mnoho pravomocí, důsledkem její činnosti bylo navýšení celkového povědomí o rozvojové problematice ve společnosti. Region Latinské Ameriky si poprvé získal výraznější pozornost po cestě ministra zahraničí do této oblasti v roce 1962, kdy byla rozvojová pomoc přislíbena zemím jako Brazílie a Chile.⁶⁵ Zaměření a forma rozvojové politiky byly od začátku formovány jak obecnými proměnami diskursu, tak strategickými zahraničně-politickými zájmy země. V 60. letech ji SRN využívá rovněž coby nástroj k realizaci Hallsteinovy doktríny ve třetím světě - země spolupracovala pouze se státy, které neuznávaly Německou demokratickou republiku.⁶⁶ Zájmový charakter této doktríny byl evidentní: prostředky rozvojové pomoci byly alokovány dle politických zájmů, nikoliv čistě na základě reálných potřeb příslušných zemí.⁶⁷ Tato politika měla v několika případech dopad i na země Latinské Ameriky – například Kuba a Mexiko uznaly NDR a Spolková republika s nimi z toho důvodu přerušila diplomatické styky. Též nebyl podporován Allendeho režim v Chile ani sandinisté v Nicaragui.⁶⁸

Spojené státy americké zároveň tlačily Spolkovou republiku k účasti na boji proti šíření komunismu v asijských a afrických státech.⁶⁹ Z tohoto důvodu bylo do těchto

⁶³ Dieter Danckwortt, „Die Anfänge der Entwicklungspolitik in der Bundesrepublik Deutschland in den fünfziger Jahren und die Weichenstellung für die folgenden Jahrzehnte – Ursache und Wirkung“, in *Deutsche und internationale Entwicklungspolitiken: zur Rolle staatlicher, supranationaler und nicht-regierungsabhängiger Organisationen im Entwicklungsprozess der dritten Welt*, Manfred Glagow (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1990), s. 13.

⁶⁴ BMZ, *German Development Policy at a glance* (Kolín: BMZ, 2010), s. 5.

⁶⁵ Srovnejte: Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 43-100.

⁶⁶ Podrobněji viz: Carola Lancaster: *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics* (Chicago: The University of Chicago Press, 2007).

⁶⁷ Siegmund Schmidt, „Entwicklungszusammenarbeit im Kontext der deutschen Sicherheitspolitik“, in *Deutsche Sicherheitspolitik. Herausforderungen, Akteure und Prozesse*, eds. Stephan Böckenförde, Sven Bernhard Gareis (Opladen: Barbara Budrich, 2014), s. 248.

⁶⁸ Albrecht von Gleich, *Germany and Latin America* (Santa Monica: The Rand Corporation, 1968), s. 36.

⁶⁹ R. D. McKinlay, „The Aid Relationship: A Foreign Policy Model and Interpretation of the Distribution of Official Bilateral Economic Aid of the United States, the United Kingdom, France, and Germany, 1960-1970“, *Comparative Political Studies* 11, č. 4 (1979), s. 437.

rizikových zemí soustředěno velké množství rozvojových projektů. Německo bylo zároveň v rámci Evropského společenství vystavěno tlaku ze strany Francie a později i Velké Británie, které chtěly posilovat podporu svých bývalých kolonií.⁷⁰ Těmto tlakům musely ustupovat například právě prostředky na podporu zemí Latinské Ameriky, která v té době spadala primárně do sféry vlivu USA.

V poválečném období dochází k postupnému vývoji přístupů v rozvojové spolupráci, od nichž se odvíjelo i německé pojetí rozvojových aktivit. Například v 60. letech dochází k celkové změně paradigmatu rozvojové pomoci založené po teorii modernizace a začíná se majoritně prosazovat koncepce tzv. “pomoci k svépomoci” namísto implantace změn zvenku ze stran rozvinutějších států.⁷¹ V 70. letech se kvůli zhoršení hospodářské situace v Německu těžiště posouvá k zajišťování výhodných podmínek německému exportu. Aby SRN přesvědčila rozvojové země ke koupi německých výrobků, mohli jim nabídnout nižší úrokové sazby a delší dobu splatnosti. Významným momentem proměny přístupu k rozvojovým zemím na konci 70. bylo založení Komise Sever-Jih, nezávislé instituce pro rozvojové otázky v rámci OSN v čele s bývalým kancléřem Willy Brandtem. Tento orgán upozorňoval, že rozdíly mezi průmyslovými zeměmi a zeměmi třetího světa jsou stejně závažné jako konflikt Východ-Západ.⁷² V roce 1980 představila Komise takzvanou Brandtovu zprávu s titulem „Das Überleben sichern“, jež upozornila na problémy této části světa a zdůrazňovala, že zlepšení vzájemných vztahů je aktuální globální výzvou.⁷³ Kvůli mezinárodnímu liberálně-ekonomickému naladění však vznikla vůči tezi této práce značná skepse, v období soupeření mezi Východem a Západem postoje Komise navíc vyznívaly příliš levicově.⁷⁴

Během sociálně-liberální koalice Helmuta Schmidta byla pomoc chudším zemím zásadním aspektem její činnosti; to se proměnilo až s nástupem Helmuta Kohla roku 1982. V letech osmdesátých se staly opět stěžejními vztahy se Západem a mluví se o tzv. ztracených letech rozvojové politiky. Zásadní snahou byl tlak na privatizaci a liberalizaci ekonomik třetího světa, které byly vysoce zadluženy – patrný je zde neoliberální přístup ze strany BMZ.⁷⁵

⁷⁰ Wolf Grabendorff, “Germany and Latin America: A Complex Relationship”, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 70.

⁷¹ Frank Bliss, The Cultural Dimension in West German Development Policy and the Contribution of Ethnology, *Current Anthropology* 29, č. 1 (únor 1988), s. 101.

⁷² Wolfram Hoppenstedt, *Willy Brandt: Das Überleben sichern – die Einleitung zum Nord-Süd-Bericht* (Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung, 2013), s. 9.

⁷³ Wolfram Hoppenstedt, *Willy Brandt: Das Überleben sichern – die Einleitung zum Nord-Süd-Bericht* (Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung, 2013), s. 31.

⁷⁴ Judith Michel, *Willy Brandts Amerikabild und -politik 1933 – 1992*, (Bonn: 2010), 429.

⁷⁵ Siegmarschmidt, et. al., eds., *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), s. 674.

2.2.2 Geopolitická změna 90. let

Konec studené války umožnil cestu k posilování politických a ekonomických vztahů mezi západními zeměmi a Latinskou Amerikou. Grabendorff tvrdí, že evropské vnímání regionu coby sféry vlivu USA se stalo obsoletním a kvůli vlastním finančním potížím byla tato velmoc vděčná za možnost “sdílet břemeno rozvojové spolupráce s Evropským společenstvím” - především pak s největším dárce tohoto seskupení, Německem.⁷⁶ Po skončení studené války se Německo mohlo oprostít od ideologických důvodů směřování pomoci a zemi se do značné míry uvolnily ruce ve výběru příjemců rozvojové pomoci. Po rozpadu sovětského bloku však bylo zároveň potřeba se zvýšeně angažovat ve východní Evropě a asistovat bývalým komunistickým zemím při transformačním procesu. Vláda musela přesunout značnou část rozpočtu na rekonstrukci vlastní země, především za účelem modernizace nefungujícího průmyslového sektoru ve východních spolkových republikách v rámci nově sjednoceného Německa. Ve stejné době zemi finančně zatížily i závazky spojené s Maastrichtskou smlouvou (vláda se zavázala udržet deficit rozpočtu pod 3 % HDP). Z těchto důvodů byly i v této době finanční prostředky disponibilní k pomoci v méně podporovaných oblastech jako je Latinská Amerika během 90. let značně omezené.⁷⁷

Právě v těchto letech zároveň začal být v rozvojové politice kladen akcent na zajišťování tzv. rozšířené bezpečnosti země v otázkách migračních pohybů a ochrany životního prostředí.⁷⁸ Toto téma se dostalo do popředí především díky prezenci Strany zelených ve vládní koalici. Zelení celkově prosazovali navýšení státních výdajů na pomoc rozvojovým zemím a zacílení pozornosti na globální problémy. Zásadní programová změna se udála v roce 1998 pod rudo-zelenou koalici, kdy se její představitelé rozhodli reagovat na výzvy globalizace a definovali její systémová rizika jako následující: chudoba a sociální polarizace, globální přírůstek obyvatelstva, nestabilní státy, nové války a mizející monopol států na užití násilí, pitná voda, změny klimatu a ústup biodiverzity, nestabilita finančních trhů a marginalizace skupin států a regionů v rámci globální ekonomiky.⁷⁹ Jejich nový koncept rozvojové spolupráce nazvaný Globální strukturální politika měl za cíl zvýšit důležitost často opomíjených rozvojových otázek v rámci celkové politiky země a snažit se o dlouhodobé zlepšování ekonomických, sociálních, ekologických a politických podmínek v přijímajících zemích. Dle jejich přístupu má rozvojová problematika přesah napříč různými vládními rezorty: mají do ní spadat nejen projekty Ministerstva pro hospodářskou spolupráci, nýbrž též otázky mezinárodního obchodu, nerostného bohatství, finanční politika,

⁷⁶ Wolf Grabendorff, “Germany and Latin America: A Complex Relationship”, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 51.

⁷⁷ Carola Lancaster: *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics* (Chicago: The University of Chicago Press, 2007), s. 180.

⁷⁸ Siegmund Schmidt, et. al., eds., *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), s. 676.

ochrana životního prostředí či zásahy při humanitárních krizích – tedy agenda spadající pod jiná ministerstva.⁸⁰ Základní myšlenkou Globální strukturální politiky je potřeba změny uvažování o rozvojové politice, která se již nemá orientovat pouze směrem od rozvinutých zemí k rozvojovým. Globální problémy postihují celý svět a nabývají nového charakteru.⁸¹ Například otázky ekologie jsou zcela stěžejním tématem a působí coby příčiny světových konfliktů.⁸² Rozvojová politika proto nemá pouze usilovat o boj proti chudobě, nýbrž o komplexní odpovědi na aktuální vývoj.⁸³

2.2.3 Proměny v novém tisíciletí

Ke konci milénia kladlo ministerstvo významný důraz na good governance, lidská práva a demokratizaci, rovněž rostl význam ekologie a udržitelného rozvoje (tématu, které se stalo nedílnou součástí německé politiky obecně), stejně jako bezpečnostní politiky a snahy o prevenci krizí. Celkově se zde hovoří o přechodu od rozvojové politiky k Friedenspolitik (mírové politice), na které se mají státy podílet společně.⁸⁴ Popsané směřování bylo v souladu se stanovením Rozvojových cílů tisíciletí, jež si pro období 2000–2015 určily za jeden z největších cílů snížení chudoby ve světě na polovinu a zdůrazňovaly nutnost spolupráce států při řešení globálních otázek. Teroristické útoky v září 2001 zvýšily mezinárodní snahu o utváření spravedlivější společnosti coby cesty k prevenci nadnárodních konfliktů. Tehdejší spolkový kancléř Gerhard Schröder na Světovém ekonomickém fóru v New Yorku v roce 2002 prohlásil, že „globální bezpečnost není možná bez globální spravedlnosti.“⁸⁵

Snahou ve 21. století je také zahrnout rozvojovou agendu do širší koncepce, která by ji spojovala s politikou zahraniční, bezpečnostní a lidskoprávní. V tomto duchu byl pojat „Aktionsplan Zivile Krisenprävention, Konfliktlösung und Friedenskonsolidierung“ (Akční plán civilní krizové prevence, řešení konfliktů a mírové konsolidace) z roku 2004, který utvořil zásadní koncepční rámec bezpečnostní politiky i dalších odvětví.⁸⁶ Chudoba, hlad a klimatické výkyvy jsou v něm označeny za strukturální příčiny

⁷⁹ Ibid., s. 680.

⁸⁰ Dirk Messner, „Entwicklungspolitik als globale Strukturpolitik“, in *Deutsche Aussenpolitik*, Thomas Jäger et al., eds. (Berlin: Springer, 2011), s. 393.

⁸¹ Ernst Hillenbrand, Günther Mainhold, „Von der Entwicklungspolitik zur globalen Strukturpolitik Zur Notwendigkeit der Reform eines Politikfeldes“ (příspěvek přednesený na konferenci „Globalisierung als Aufgabe. Handlungsmöglichkeiten und Gestaltungsoptionen der Politik).

⁸² Srovnejte Heinrich–W. Krumwiede: »Zu den Regulierungsmöglichkeiten von Bürgerkriegen: Fragen und Hypothesen«. SWP–AP 3052, Ebenhausen, Dezember 1997, insb. S. 22 ff. sowie Ulf Engel/Andreas Mehler: »Lücken schließen: Der Beitrag der Politikwissenschaft zur Analyse und Früherkennung gewaltsamer Konflikte in Afrika«, in dies.: *Gewaltsame Konflikte und ihre Prävention in Afrika* (Vgl. Anmerkung 56), s. 135–169.

⁸³ Ernst Hillenbrand, Günther Mainhold, „Von der Entwicklungspolitik zur globalen Strukturpolitik Zur Notwendigkeit der Reform eines Politikfeldes“ (příspěvek přednesený na konferenci „Globalisierung als Aufgabe. Handlungsmöglichkeiten und Gestaltungsoptionen der Politik), s. 351.

⁸⁴ Siegmund Schmidt, et. al., eds., *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007). s. 676.

⁸⁵ Ibid., s. 682.

⁸⁶ Ibid., s. 683.

konfliktů, jež musí být řešeny na všech příslušných rovinách.⁸⁷ Nutnost čelit komplexním výzvám globalizace zdůrazňuje i Dirk Messner v nejaktuálnějších debatách o zahraniční politice, přičemž poukazuje na fakt, že rozvojová spolupráce musí projít nutnou proměnou a právě SRN může v této oblasti hrát na mezinárodním poli transformativní roli.⁸⁸

2.3 Charakter německé zahraniční rozvojové spolupráce

Německá rozvojová politika je vytvářena a řízena Ministerstvem pro hospodářskou spolupráci, které formuluje principy a strategie německé rozvojové spolupráce. Ta je následně prováděna na bázi projektů a programů plánovaných a realizovaných spolu s partnerskými zeměmi a mezinárodními organizacemi.⁸⁹ Úřad je aktuálně veden ministrem Gerdem Müllerem z Křesťanskodemokratické unie. Rozvojovou spolupráci lze dělit na pomoc finanční a technickou – tyto byly dříve zastřešovány rozdílnými vládními agenturami. V roce 2011 došlo ke sloučení organizací GTZ (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit, česky Německá společnost pro technickou spolupráci), InWEnt (Internationale Weiterbildung und Entwicklung, užíván také anglický název Capacity Building International) a DED (Deutscher Entwicklungsdienst, česky Německá rozvojová služba) pod agenturu GIZ (Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, česky Společnost pro mezinárodní spolupráci), která nyní realizuje všechny oficiální vládní projekty. Tato společnost má relativně autonomní postavení a může rozhodovat o zaměření konkrétních projektů.⁹⁰

Rozpočet ministerstva se dělí na bilaterální a multilaterální spolupráce, speciální projekty a podporu civilních organizací.⁹¹ Multilaterální spolupráce je vykonávána na půdě mezinárodních organizací, především skrze OSN, EU a Světovou banku a představuje cca třetinu vynaložených prostředků. BMZ v rámci rozpočtu podporuje i neziskové organizace, církve a další instituce věnující se rozvojové tematice (zhruba 11 % z rozpočtu), konkrétní náplň jejich činnosti však není ministerstvem nijak ovlivňována a nepatří do oficiální rozvojové pomoci.⁹²

⁸⁷Siegmar Schmidt, „Entwicklungszusammenarbeit im Kontext der deutschen Sicherheitspolitik“, in *Deutsche Sicherheitspolitik. Herausforderungen, Akteure und Prozesse*, eds. Stephan Böckenförde, Sven Bernhard Gareis (Opladen: Barbara Budrich, 2014), s. 253.

⁸⁸ Dirk Messner, „Entwicklungszusammenarbeit Deutschland als Gestaltungsmacht in der globalen Nachhaltigkeitspolitik – Chancen und Herausforderungen unter den Bedingungen „umfassender Globalisierung“, *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik*, Sonderheft 6 (2015), s. 379.

⁸⁹ Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 68.

⁹⁰ Siegmar Schmidt, „Entwicklungszusammenarbeit im Kontext der deutschen Sicherheitspolitik“, in *Deutsche Sicherheitspolitik. Herausforderungen, Akteure und Prozesse*, eds. Stephan Böckenförde, Sven Bernhard Gareis (Opladen: Barbara Budrich, 2014), s. 246.

⁹¹ „BMZ Budget“, BMZ, dostupné na: <http://www.bmz.de/en/ministry/budget/> (staženo 1. 5. 2015).

⁹² Günther Maihold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010), s. 7.

Ministerstvo spolupracuje především s tzv. partnerskými zeměmi. Na konci 90. let byl z důvodu efektivity pomoci jejich počet redukován z více než 120 zemí na současných 57. V době po druhé světové válce Německo v rámci snahy o zlepšení své reputace spolupracovalo s většinou rozvojových zemí světa a až posléze se začalo soustředit pouze na země, ve kterých mělo strategické nebo hospodářské zájmy.⁹³ Stěžejní oblastí je Subsaharská Afrika, ale úzká bilaterální spolupráce probíhá i se zeměmi Asie, kde mají výsostní postavení ekonomicky významní partneři jako Čína, Indie a Indonésie, dále pak se zeměmi jihovýchodní Evropy a Latinské Ameriky. Kritériem pro výběr partnerských zemí je jejich fungující vládní uspořádání, případně viditelná tendence k demokratické obrodě. Musí zde být respektována lidská práva, umožněna participace občanů na politických procesech a funkční protržní ekonomika. Dále je prioritou pomoc státům k ukončení válečných konfliktů a podpora rostoucích ekonomik.⁹⁴

Ačkoliv historicky se Německo zaměřovalo na podporu středně bohatých států na jejich cestě k ekonomickému růstu, nyní alokuje více zdrojů na podporu nejméně rozvinutých zemí („Least developed countries“, používána zkrácená forma LDCs).⁹⁵ Vysoké HDP na obyvatele nyní Latinskou Ameriku z kategorie LDCs diskvalifikuje (spadá do ní pouze Haiti). Zatímco v Subsaharské Africe žije 46,8 % obyvatel žijících pod 1,25 dolarů na den, v Latinské Americe je tato cifra o mnoho nižší - pouze 4,6 %.⁹⁶ Tento dobrý stav je způsoben značným hospodářským nárůstem v posledních desetiletích a realizovanými sociálně-politickými opatřeními.⁹⁷

Zástupci ministerstva určují spolu s představiteli přijímajících zemí priority spolupráce a následné projekty jsou prováděny vládními organizacemi a ve spolupráci s partnerskými organizacemi v dané zemi.⁹⁸ Podpora může být poskytována formou rozvojových projektů, technické spolupráce, půjček nebo i odpouštění dluhů.

Od začátku byla německá pomoc jednotlivým regionům rozdělena disproportně. V 60. letech šlo například nejvíce pomoci Asii (cca polovina) a Africe (cca čtvrtina), role Afriky však výrazně narůstala a v 90. letech představovala zhruba 40 % vynaložených prostředků. Podíl Latinské Ameriky na celkových výdajích se v posledních dekádách dlouhodobě pohybuje kolem 10 – 13 %.⁹⁹

⁹³ Carola Lancaster: *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics* (Chicago: The University of Chicago Press, 2007), s. 174.

⁹⁴ BMZ, *German Development Policy at a glance* (Kolín: BMZ, 2010), s. 8.

⁹⁵ Podrobněji viz: Committee for Development Policy, dostupné na: <http://www.un.org/esa/policy/devplan/> (staženo 17. 2. 2015).

⁹⁶ WB, „World Development Indicators“, dostupné na: <http://data.worldbank.org/topic/poverty> (staženo 2. 5. 2015).

⁹⁷ Hugh A. Holley, recenze knihy *European interests in Latin America*, Esperanza Durán, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 68, č. 2 (léto 1968): s. 495.

⁹⁸ BMZ, *German Development Policy at a glance* (Kolín: BMZ, 2010), s. 9.

⁹⁹ „Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]“, OECD, dostupné na: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (staženo 3. 4. 2015).

2.4 Působení SRN v Latinské Americe

Vztah Německa a Latinské Ameriky je díky historické blízkosti tradičně silný.¹⁰⁰ Přítomnost zhruba pěti milionů německých přistěhovalců a jejich potomků, z nichž dva miliony stále ovládají německý jazyk, přináší dobré porozumění a poměrně snadnou komunikaci mezi národy.¹⁰¹ I přesto se však situace v minulém století jevila tak, jako by politici o spolupráci s Latinskou Amerikou neměli příliš zájem – když už byla tato oblast zmiňována, tak to vesměs bylo právě v souvislosti s poskytovanou rozvojovou pomocí.¹⁰²

Po roce 1990 došlo ke značnému nárůstu diplomatických styků, snaze o zlepšení vazeb a vzájemným návštěvám prezidentů a vysoce postavených představitelů.¹⁰³ Po znovusjednocení zároveň převzala SRN projekty Východního Německa, především iniciativy v Nicaragui a na Kubě, která byla ve špatné situaci, jelikož jejím největším obchodním partnerem byl do té doby Sovětský svaz.¹⁰⁴

2.4.1 Charakteristika regionu

Jak již bylo řečeno, tento region nespadá do nejchudších zemí světa, a proto není prioritním cílem podpory. Tamní státy se však vyznačují až zhoubnými sociálními rozdíly. Počet obyvatel žijících na hranici existenčního minima sice od počátku 21. století výrazně klesl, avšak třetina obyvatelstva je stále považována za chudou. Země Latinské Ameriky prošly zpravidla rychlým industrializačním procesem, který probíhal v mnoha případech na úkor budování kapacit a kvalitní státní správy. Nejvýraznějšími problémy je zde zkorumpovanost a nefunkčnost státních institucí, stejně jako organizovaná kriminalita související s obchodem s drogami.¹⁰⁵

Většina vládních představitelů tamních zemí považuje národní rozvoj, tedy ekonomický růst spojený se zlepšením sociální situace, za klíčovou podmínku k plnění dalších politických cílů.¹⁰⁶ Na cestě ke zlepšení situace zemí a suverénnímu postavení na mezinárodním poli se státy snaží o získání co největší autonomie, a to především na tradičním hlavním hráči v regionu - Spojených státech amerických. Snaha o nezávislé postavení je však provázána paradoxní situací: aby státy získaly suverénní postavení ve

¹⁰⁰ Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Latinamerika-Konzept der Bundesregierung* (Bonn: 1995), s. 1.

¹⁰¹ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 45-47.

¹⁰² Albrecht von Gleich, *Germany and Latin America* (Santa Monica: The Rand Corporation, 1968), s. 31.

¹⁰³ „Partnerschaftliche Zusammenarbeit und Ausbau der Beziehungen zu Lateinamerika - Rede des Bundesministers des auswaertigen in Bonn“, *Bundesregierung*, 16. 10. 1992, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁰⁴ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 49.

¹⁰⁵ „Lateinamerika und Karibik: Bekämpfung der Armut durch Unterstützung guter Regierungsführung“, *BMZ*, dostupné na: http://www.bmz.de/de/was_wir_machen/laender_regionen/lateinamerika/index.html (staženo 14. 10. 2015).

¹⁰⁶ James D. Cochrane, recenze knihy *Latin America in the International Arena*, G. Pope Atkins, *Latin American Research Review* 28, č. 3 (1991), s. 214.

svých mezinárodních aktivitách, potřebují být silné a zlepšovat svou interní situaci; aby rostly a zajišťovaly svým obyvatelům lepší sociální podmínky, potřebují zároveň podporu od vnějšího světa, na němž se snaží být nezávislí.¹⁰⁷ Z tohoto důvodu se tyto státy v poslední době snaží diverzifikovat spektrum mezinárodních partnerů, a v regionu tak roste přítomnost zahraničních aktérů.¹⁰⁸ Větší dlouhodobé zájmy v tomto regionu mají kromě USA především Čína a Japonsko, z evropských států pak SRN.¹⁰⁹ Dále zde velké množství projektů realizuje Světová banka a IADB (Meziamerická rozvojová banka).¹¹⁰

Německo pro tamní země představuje důležitý zdroj podpory.¹¹¹ Je největším přispěvatelem z EU, poskytuje totiž 30 % veškeré unijní ODA.¹¹² V posledních letech poskytuje Německo regionu zhruba desetinu celkové pomoci, která do regionu plyne, přičemž větší roli hraje Jižní Amerika, podíl v regionu Střední Ameriky je (především díky větším zájmům USA) již nižší.¹¹³

2.4.2 Německé zájmy v Latinské Americe a zaměření pomoci

Věnujeme-li se německému rozvojově-politickému angažmá v regionu, je důležité si uvědomit celkové německé zájmy v této oblasti. Pro Německo je podstatné v regionu udržovat stabilní hospodářské a politické podmínky a zajistit si svůj kulturní vliv.¹¹⁴ I přes vazbu k migrantům zde hrají nepopíratelnou roli ekonomické vazby. Tento region je totiž cílem významného množství německých investic – ty pro příklad v roce 2010 dosáhly výše 43,4 miliard euro.¹¹⁵ Právě díky historické roli regionu jsou vzájemné vztahy hlubší, diferenciované a na trvalejší bázi než například vztahy s africkými zeměmi nebo Dálným východem.¹¹⁶ Navíc v prvních letech po sjednocení Německa obchodní styky značně vzrostly - objem německého exportu do této oblasti se téměř zdvojnásobil a tamní trh se stal atraktivním pro německé investory.¹¹⁷

¹⁰⁷ G. Pope Atkins, *Latin America in the International Political System* (Westview Press, 1995), s. 78.

¹⁰⁸ Günther Maihold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010), s. 8.

¹⁰⁹ Podrobněji viz: Herbert Goldhamer, *The Foreign Powers in Latin America* (Princeton: Princeton University Press, 1972).

¹¹⁰ Gary W. Wynia, *The Politics of Latin American Development* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), s. 5.

¹¹¹ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 73.

¹¹² Podrobněji viz: UN's Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), <http://www.cepal.org/en> (staženo 1. 5. 2015).

¹¹³ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 95.

¹¹⁴ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 50.

¹¹⁵ María Soledad Loaeza, „Germany's Latin America policy: a success of soft power“, Review 2014. 4.7.2014, dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/en/external-view/show/article/promoting-democracy-in-latin-america/pages/2.html> (staženo 11.3.2016).

¹¹⁶ Achim Schrader, *Deutsche Beziehungen zu Lateinamerika* (Münster: Lateinamerika Zentrum der Westfälischen Wilhelms-Universität, 1991), s. 8.

¹¹⁷ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 57.

Ze zemí regionu je na stěžejní pozici Brazílie, která je druhým největším obchodním partnerem SRN ze skupiny rozvojových zemí a nejvýznamějším partnerem v Latinské Americe.¹¹⁸ V samotném Sao Paulu se nachází přes tisíc německých firem a jde o největší německou zahraniční enklávu. Celkový vývoz do této země dosahuje v posledních letech necelých 12 miliard euro.¹¹⁹ S touto zemí udržovalo Německo odedávna jakýsi “speciální vztah” založený na hospodářských a technologických vazbách.¹²⁰ Dle Jana Prášila je Brazílie pro Německo dle důležitá také kvůli snahám o reformu Rady bezpečnosti OSN, v níž obě země usilují o členství.¹²¹ Důležitými obchodními partnery jsou také po řadu let Argentina, Chile, Venezuela a Kolumbie.¹²² Zanedbatelná není ani role Chile coby jednoho z nejstabilnějších obchodních partnerů v Jižní Americe, jelikož v této zemi již po mnoho let funguje liberální tržní ekonomika.¹²³ Přímé německé investice v tomto regionu tvoří zásadní podíl celkových německých investic do rozvojových zemí.¹²⁴

Jako jeden z dalších důvodů zájmu o region uveďme také zaměření německé politiky na ekologická témata. Ochrana životního prostředí je v případě Latinské Ameriky velmi relevantní otázkou, jelikož na tomto kontinentě se nachází největší plocha světových tropických pralesů a přes 40 % existujících přírodních druhů.¹²⁵ Pro Německo je přínosné podporovat projekty tohoto zaměření, jelikož se od konce studené války snaží prosazovat zájem o globální témata v čele s udržitelným rozvojem a ochranou klimatu.¹²⁶ Z tohoto důvodu musí být například u všech německých rozvojových projektů v regionu před schválením zhodnocen jejich dopad na životní prostředí. V případě projektů technologické a vědecké spolupráce dává v Latinské Americe Německo přednost činnostem s ekologickým zaměřením, jako jsou biotechnologie, tropická ekologie, klimatologie a obnovitelné zdroje.¹²⁷

¹¹⁸ Destatis, *Foreign trade: Ranking of Germany's trading partners in foreign trade* (Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 2015).

¹¹⁹ „Rangfolge der wichtigsten Handelspartner Deutschlands nach Wert der Exporte im Jahr 2014“, Das Statistik-Portal, dostupné na: de.statista.com/statistik/daten/studie/2876/umfrage/rangfolge-der-wichtigsten-handelspartner-deutschlands-nach-wert-der-exporte/ (staženo 3. 10. 2015).

¹²⁰ Wolf Grabendorff, “Germany and Latin America: A Complex Relationship”, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994), s. 81.

¹²¹ Jan Prášil. *Zahraniční politika, její dimenze a omezení*. In: Jan Prášil (ed.), *Zahraniční politika Německa na začátku 21. století*. Praha: AMO, 2011.

¹²² Wolf Grabendorff, “Germany and Latin America: A Complex Relationship”, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994), 88.

¹²³ „Außenhandel“, Statistisches Bundesamt, dostupné na: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesamtwirtschaftUmwelt/Aussenhandel/Aussenhandel.html> (staženo 1. 3. 2015).

¹²⁴ Rolf Jungnickel, *German FDI in Latin America and Caribbean in the Wake of the Crisis* (Hamburg: Hamburg Institute of International Economics, 2004), s. 10.

¹²⁵ *Ibid.*, 71-72.

¹²⁶ Wolf Grabendorff, “Germany and Latin America: A Complex Relationship”, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994), 67.

¹²⁷ Ministry of Foreign Affairs, *Guidelines of German Policy on Latin America* (Bonn: 1993, German Ministry of Foreign Affairs), 4.

Ze zemí regionu získávají dlouhodobě nejvyšší pomoc především Brazílie, Nicaragua či Andské země – je tomu tak z důvodů ekonomický či právě kvůli důrazu na ekologická témata.¹²⁸ Ve sledovaném období 1990-2011 dosáhl objem pomoci do Brazílie celkové částky 1660,5 milionů USD, v Nicaragui 1548,4 milionů USD, v Bolívii 1328,4 milionů USD a v Peru 1225,7 milionů USD.¹²⁹ Objem poskytované rozvojové pomoci je relativně vysoký - ve srovnání s bývalými koloniálními mocnostmi jako je Francie a Velká Británie má Německo méně zodpovědnosti a priorit vůči zemím ACP (Afrika, Karibik a Pacifik), a tak může svou pozornost více soustředit na jiné oblasti.¹³⁰ Celková spolupráce s Latinskou Amerikou se dnes zaměřuje na globální témata jako je mezinárodní bezpečnost na poli zahraničně-politické spolupráce a boj proti drogám, v oblasti rozvojové spolupráce je to pak především ochrana klimatu a uchování biodiverzity. Je však realizována celá škála typů projektů od rozvoje zemědělství po good governance – tato problematika bude dále zkoumána v analytické části.

Ve vztahu k regionu po dlouhou dobu chyběla politická koncepce a tato část světa celkově poněkud unikala německé pozornosti.¹³¹ Například mezi lety 1979 a 1991 oblast nenavštívil žádný kancléř; až po znovusjednocení se do regionu v říjnu 1991 vypravil Helmut Kohl.¹³² V roce 1995 vznikla první vládní koncepce zaměřená na Latinskou Ameriku zdůrazňující význam regionu pro SRN a v roce 2010 na ni bylo navázáno novou klíčovou strategií zdůrazňující mimo jiné hospodářský potenciál regionu a jeho význam v oblasti energetiky a nerostných surovin.¹³³ Také se v něm například objevuje snaha o přenesení vztahů s Latinskou Amerikou na úroveň EU.¹³⁴ Oba koncepty akcentují komparativní výhodu Německa díky historickým vazbám k regionu a akutní potřebě tyto vztahy oživit.¹³⁵ Pro region také vznikly významné koncepty zaměřené specificky na rozvojovou problematiku, a sice v letech 1992, 2008 a 2011.¹³⁶

¹²⁸ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 70.

¹²⁹ „Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]“, *OECD*, dostupné na: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (staženo 3. 10. 2015).

¹³⁰ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 44.

¹³¹ *Ibid.*, s. 43.

¹³² *Ibid.*, s. 46.

¹³³ Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (Berlin: 2010), s. 11.

¹³⁴ Podrobněji viz: Günther Mainhold, „La productividad del proceso de Cumbres eurolatinoamericanas. Una evaluación a diez años de Río“, in *Las negociaciones entre América Latina y el Caribe con la Unión Europea. Posibilidades e incertidumbres en el 2010*, Gerardo Caetano (Montevideo: CEFIR, 2010), 21-59.

¹³⁵ Günther Mainhold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010), s. 12.

¹³⁶ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (Bonn, 1992); BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (Bonn: BMZ, 2008); BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik. Regionalkonzept des BMZ zur entwicklungspolitische Konkretisierung des Lateinamerikakonzepts der Bundesregierung* (Bonn: BMZ, Entwicklungspolitische Informations- und Bildungsarbeit, 2011).

3. Analýza rozvojové spolupráce v Latinské Americe optikou konceptu civilní mocnosti

V této části se již zaměřím na konkrétní analýzu rozvojové spolupráce Německa v Latinské Americe pomocí čtyř kritérií definovaných v metodologické části, na jejichž základě jsou členěny následující kapitoly. Jednotlivá témata jsou zpracována na základě následujících oblastí zkoumání: vyjádření politiků, vládních konceptů, akademických publikací, statistických dat a konkrétních projektů. U každého kritéria uplatním minimálně tři oblasti zkoumání, aby byla zachována triangulace a maximální možná objektivita závěrečných zjištění.

3.1 Cíle rozvojové spolupráce

Latinská Amerika je region zmítaný hlubokými sociálními problémy; zároveň se však jedná o region s rostoucím hospodářským potenciálem. Z tohoto důvodu je třeba kriticky zkoumat, zda SRN zdůrazňuje primárně svou snahu této části světa efektivně pomoci, či zda jsou pro rozvojovou politiku primární určité pragmatické cíle, vedené například ekonomickými zájmy. Pro co nejkompaktnější porozumění této problematice budou v následující části zkoumány výroky vládních představitelů, strategické koncepty a názory odborníků na rozvojovou politiku.

3.1.1 Exekutiva

V projevech politických zástupců se primárně objevují vyjádření o závažnosti problémů regionu a je snaha ukázat, že rozvojovou pomocí se Německo snaží tyto potíže efektivně řešit.¹³⁷ Ve většině proslovů bývá zmíněno několik charakteristických problémů, například chudoba, děti bez domova či nedostatek pitné vody, jejich specifika však nejsou dále příliš rozváděna.¹³⁸ Kromě samotného poukazování na problémy, jež je třeba řešit, bývají zdůrazňovány rozličné obecné záměry rozvojové spolupráce v regionu, mezi nimiž se vyskytuje například podpora demokratického prostoru a lidských práv.¹³⁹

Kromě těchto vyjádření, která bychom mohly označit za normativní či altruisticky orientovaná, byly ve většině analyzovaných projevů zdůrazněny cíle, které lze označit

¹³⁷ Angela Merkelová na své cestě po latinské Americe poukazovala na závažnost tamních problémů: „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Empfang für das Diplomatische Corps“, *Bundesregierung*, 9.2.2009, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹³⁸ „Ansprache von Bundespräsident Dr. h. c. Joachim Gauck bei der Preisverleihung im Schulwettbewerb zur Entwicklungspolitik“, *Bundesregierung*, 3.6.2014, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2010-2015/2014/07/86-2-bpr-preisverleihung.html> (staženo 1.4.2016).

¹³⁹ „Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

za zájmové. Mezi nimi se objevuje řešení hospodářských potíží SRN¹⁴⁰ či bezpečnost Spolkové republiky a prevence konfliktů.¹⁴¹ Zmíněný ekonomický význam spolupráce je řadou politiků otevřeně deklarován – například dle bývalého ministra zahraničí Klause Kinkela by mělo pro SRN při rozvojové spolupráci být zásadní podporovat obchodní vazby se zeměmi regionu.¹⁴² „Rozvojová spolupráce je velmi důležitá, hospodářská spolupráce je však přednější“ – takto význam obchodních vazeb vyjádřil prezident Herzog při cestě do Hondurasu.¹⁴³ Obdobný postoj vyjádřila o deset let později Angela Merkel při návštěvě prezidenta Dominikánské republiky.¹⁴⁴ Dle jejích slov je klíčové odstraňování obchodních bariér a rozvoj vzájemného obchodu.¹⁴⁵ Oba představitelé však zároveň deklarovali, že tímto míní výhodnost obchodní spolupráce pro země Latinské Ameriky, nikoliv čistě pro Německo – byli to zastánci přístupu, že hospodářský rozvoj sám o sobě napomůže k celkovému zlepšení situace v příslušné zemi.

Do této souvislosti bývá v některých případech zařazována podpora lidských práv – ta mají být dodržována z toho důvodu, že jejich porušování má přímý dopad na hospodářství, potažmo jelikož nestabilní politická situace v zemi má dopad na investory.¹⁴⁶

V některých případech politici obhajují čistě německé obchodní zájmy, nikoliv snahu o rozvoj přijímacích zemí coby svou maximu. Dle výroku bývalého ministra pro hospodářskou spolupráci Dirka Niebela: „s každým vynaloženým eurem na rozvojovou spolupráci se nám dlouhodobě dvě eura vrátí.“¹⁴⁷ Obdobně emotivně vyznívá fráze na webové stránce BMZ: „Finanz- und Wirtschaftskrisen in Afrika, Asien oder Südamerika führen auch in Deutschland zum Verlust von Arbeitsplätzen“ („finanční a

¹⁴⁰ „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Empfang für das Diplomatische Corps“, *Bundesregierung*, 9.2.2009, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁴¹ „Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁴² „Partnerschaftliche Zusammenarbeit und Ausbau der Beziehungen zu Lateinamerika - Rede des Bundesministers des auswärtigen in Bonn“, *Bundesregierung*, 16. 10. 1992, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁴³ „Offizieller Besuch des Präsidenten der Republik Honduras vom 19. bis 22. März 1995 - Ansprache von Bundespräsident Herzog beim Abendessen“, *Bundesregierung*, 23.3.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/23-95_Herzog_2.html (staženo 1.1.2016).

¹⁴⁴ „Pressestatements von Bundeskanzlerin Angela Merkel und dem Präsidenten der Dominikanischen Republik, Leonel Fernández Reyna“, *Bundesregierung*, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/ContentArchiv/DE/Archiv17/Mitschrift/Pressekonferenzen/2010/07/2010-07-05-bk-domrep.html> (staženo 20.4.2016).

¹⁴⁵ „Reise nach Lateinamerika vom 13. bis 20. Mai 2008 – Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf dem EU-Lateinamerika-Wirtschaftsgipfel“, *Bundesregierung*, 15.5.2008, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2008/05/47-1-bkin-lak-reise.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁴⁶ Takto se vyjádřil státní sekretář Repnik v projevu z roku 1992: „Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁴⁷ Dirk Niebel: „Mit jedem Euro Entwicklungszusammenarbeit fließen langfristig zwei Euro zurück zu uns“, *Eufrika*, dostupné na: <http://www.eufrika.org/wordpress/dirk-niebel-mit-jedem-euro-entwicklungszusammenarbeit-fliesen-langfristig-zwei-euro-zuruck-zu-uns> (staženo 12. 10. 2015).

hospodářské krize v Africe, Asii nebo Jižní Americe vedou i v Německu ke ztrátě pracovních míst¹⁴⁸), která de facto tvrdí, že rozvojovou spoluprací je třeba činit proto, aby byla chráněna německá pracovní místa.¹⁴⁸

3.1.2 Koncepty

Nyní se podívejme na strategické vládní koncepty a na to, do jaké míry vykazují rysy normativní politiky či naopak politiky zájmové. Situace je do značné míry obdobná jako u politických vyjádření: v úvodních částech vládních konceptů jsou zpravidla uvedeny aktuální potřeby regionu a nutnost jim čelit. O nemnoho řádek níže je ve většině dokumentů uvedeno, že mezi cíle rozvojové spolupráce patří i prosazování hospodářských zájmů SRN.¹⁴⁹ V regionu je například dle zahraničně-politického konceptu z roku 2010 třeba budovat stabilní právní stát, jelikož jedině tak mohou být tamní země spolehlivými obchodními partnery.¹⁵⁰

Rostoucí hospodářský a politický potenciál totiž opravdu představuje pro Spolkovou republiku mnoho příležitostí, a tak zahraničně-politický koncept z roku 2010 uvádí, že je třeba se snažit jej využít na všech rovinách spolupráce s regionem. Je zdůrazňována tradiční role Latinské Ameriky coby německého obchodního partnera¹⁵¹ a potřeba tuto historickou blízkost a zájmy v regionu udržovat v současné době, kdy na tamní trhy vstupují výrazní investoři z Asie.¹⁵²

Kromě obchodních priorit existuje rovněž snaha propojit rozvojovou politiku s německými zahraničně-politickými zájmy v té které zemi, jak uvádí nejnovější zahraničně-politický koncept.¹⁵³ Rozvojová politika tedy nemá fungovat zcela odděleně a nezávisle, nýbrž se podřizovat například bezpečnostním cílům.¹⁵⁴

3.1.2 Odborná veřejnost

Podíváme-li se však na názory některých odborníků a na dlouhodobější tendence rozvojové politiky v regionu, její zájmový charakter není až tak výrazný. Dieter Danckwörtt připomíná, že po druhé světové válce se němečtí obyvatelé v západních okupačních zónách a později ve Spolkové republice Německo sami fakticky ocitli v roli příjemce rozvojové pomoci od bohatších zemí, a tudíž že v jádru jejich aktuálně poskytované rozvojové pomoci stojí snaha altruisticky „vrátit“ poskytnutou pomoc

¹⁴⁸ „Grundsatzfrage: Warum brauchen wir Entwicklungspolitik?“, BMZ, dostupné na: http://www.bmz.de/de/was_wir_machen/ziele/grundsatz/index.html (staženo 23. 3. 2015).

¹⁴⁹ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (Bonn, 1992), s. 6; rovněž BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik*. (2011), s. 33.

¹⁵⁰ Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (2010), s. 11.

¹⁵¹ BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (2008), s. 7.

¹⁵² Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik* (2010), s. 6; s. 57.

¹⁵³ *Ibid.*, s. 16.

¹⁵⁴ Takto jsou priority rozvojové spolupráce definovány například v BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 2.

jiným zemím.¹⁵⁵ Dle Albrechta von Gleicha je třeba rozvojovou politiku Německa v Latinské Americe sledovat coby snahu o kontinuální prohlubování vzájemných vazeb; nikoliv coby politiku orientovanou čistě jen na bezprostřední priority.¹⁵⁶ Violanda Botet upozorňuje, že Německo pro země regionu není jen majoritním podporovatelem a obchodním partnerem, nýbrž také vzorem svým sociálním státem a svou formou pluralitní demokracie.¹⁵⁷ Autoři uznávají význam obchodní spolupráce v německé rozvojové agendě, Wolff Grabendorff však podotýká, že toto je logické, jelikož rozvojová spolupráce byla v tomto regionu vždy navázána právě na stabilní a rovnocenné obchodní partnerství.¹⁵⁸

Na druhou stranu Horký poukazuje při sledování vývoje německé rozvojové politiky na fakt, že v jejích počátcích byla většina prostředků přerozdělována skrze neziskové organizace, církve či politické spolků, které hájily specifické zájmy. „Toto idealistické pojetí však postupně začalo být transformováno ve stále větší zapojení centrální vlády, která tuto problematiku zahrnovala pod svou zahraniční a bezpečnostní politiku.“ Ta začala být výrazně řízena státními zájmy a začala podléhat specifickým vládním zájmům.¹⁵⁹ Dle Julie Satter nárůst strategického významu regionu reflektuje také vznik výše zmíněných strategických konceptů.¹⁶⁰ Siegmar Schmidt argumentuje, že v rozvojové politice jsou vždy určité zájmy – ať již bezpečnostního, ekonomického či jiného charakteru.¹⁶¹ V neposlední řadě Wolf Grabendorff upozorňuje, že rozvojová politika podléhá rozsáhlým politickým debatám a je vystavována veřejnému mínění, které musí být brány v potaz a nutně do určité míry modifikují původně zamýšlenou podobu zahraniční rozvojové spolupráce.¹⁶²

3.2 Priority rozvojové spolupráce

Pro civilní mocnosti je charakteristický důraz na dodržování lidských práv a demokratických hodnot ve světě. V souvislosti s Německem je také coby rys civilní mocnosti přidáván důraz na ekologie a snaha o prosazování udržitelného rozvoje napříč

¹⁵⁵ Dieter Danckwört, „Die Anfänge der Entwicklungspolitik in der Bundesrepublik Deutschland in den fünfziger Jahren und die Weichenstellung für die folgenden Jahrzehnte – Ursache und Wirkung“, in: Manfred Glagow: *Deutsche und internationale Entwicklungspolitiken: zur Rolle staatlicher, supranationaler und nicht-regierungsabhängiger Organisationen im Entwicklungsprozess der dritten Welt* (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1990), s. 13.

¹⁵⁶ Albrecht von Gleich, *Germany and Latin America* (Santa Monica: The Rand Corporation, 1968), s. 85.

¹⁵⁷ Violanda Botet, „Die deutsch-lateinamerikanischen Beziehungen in den neunziger Jahren“, *Aussenpolitik*, č. 1 (1993): s. 45.

¹⁵⁸ Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 50.

¹⁵⁹ Ondřej Horký-Hlucháň. *Dilemata rozvojové politiky. Policy paper*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2005), s.2

¹⁶⁰ Julia Sattler, *Nationalkultur Oder Europäische Werte?: Britische, deutsche und französische auswärtige Kulturpolitik zwischen 1989 und 2003*, (Deutscher Universitätsverlag, 2007), s. 140.

¹⁶¹ Siegmar Schmidt, „Entwicklungszusammenarbeit im Kontext der deutschen Sicherheitspolitik“, in *Deutsche Sicherheitspolitik. Herausforderungen, Akteure und Prozesse*, eds. Stephan Böckenförde, Sven Bernhard Gareis (Opladen: Barbara Budrich, 2014), s. 245:

¹⁶² Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 67.

kontinenty. V této části budu zkoumat, zda je toto pojetí rozvojové spolupráce v politických projevech a strategických dokumentech akcentováno a zda je naplňováno v podobě konkrétních projektů v LA, anebo zda převažují projekty odlišného charakteru.

3.2.1 Exekutiva

Důležitost lidských práv v řečových aktech německých představitelů je nepopiratelná a označování tohoto tématu za významnou součást rozvojové spolupráce se nemění.¹⁶³ Je však možné pozorovat odchylky v tom, že je lidskoprávní problematice danými aktéry přidělován prim, či zda jsou v popředí jiná témata. Prosazování demokracie, svobody a lidských práv coby nejcennějších svobod je zmiňována v mnoha podobách. Prezident Gauck jim přisoudil roli nejcennějších německých hodnot, které by měly být ve světě prosazovány.¹⁶⁴ Stejně tak zdůrazňuje důležitost lidských práv kancléřka Merkelová.¹⁶⁵ Prezident Herzog se na státní návštěvě v Nicaragui v roce 1996 vyjádřil, že je stěžejní podporovat demokracii v těchto zemích, které o ni ještě v 80. letech krvavě bojovaly.¹⁶⁶ V některých případech je pouze uvedeno prosazování lidských a politických práv bez dalšího vysvětlení, jindy je toto téma více rozvedeno, například coby prosazování svobodného volebního práva jakožto základu demokratického zřízení a s ním spojeného sdružovacího práva a práva na svobodu názoru a informací.¹⁶⁷ V jiných případech je zdůrazňována nutnost budování a podpory demokratických institucí.¹⁶⁸ Účast obyvatelstva na politickém životě je považována za základní,¹⁶⁹ ač konkrétní projekty zaměřené na tento aspekt nebývají zmiňovány.

¹⁶³ V pozorovaném období je toto téma zmiňováno ve většině projevů, pro ilustraci například v roce 1992 v projevu státního sekretáře: Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016)

nebo v roce 2008 v projevu kancléřky Merkelové: „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Empfang für das Diplomatische Corps“, *Bundesregierung*, 9.2.2009, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁶⁴ Ansprache von Bundespräsident Dr. h. c. Joachim Gauck bei der Preisverleihung im Schulwettbewerb zur Entwicklungspolitik“, *Bundesregierung*, 3.6.2014, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2010-2015/2014/07/86-2-bpr-preisverleihung.html> (staženo 1.4.2016).

¹⁶⁵ „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Empfang für das Diplomatische Corps“, *Bundesregierung*, 9.2.2009, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁶⁶ „Besuch des Bundespräsidenten in Nicaragua und Venezuela - Gipfeltreffen der Staatsschefs Zentralamerikas, *Bundesregierung*, 6.5.1996, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1996/43-96_Herzog_2.html (staženo 1.3.2016).

¹⁶⁷ Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁶⁸ „Partnerschaftliche Zusammenarbeit und Ausbau der Beziehungen zu Lateinamerika - Rede des Bundesministers des auswärtigen in Bonn“, *Bundesregierung*, 16. 10. 1992, dostupné na:

<https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁶⁹ „Aspekte der entwicklungspolitischen Zusammenarbeit im Rechtswesen - Rede von Bundesminister Spranger in Berlin“, *Bundesregierung*, 4.12.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

Dále bývá často uváděna důležitost spolupráce v právní oblasti. Jak uvádí bývalý ministr pro hospodářskou spolupráci v letech 1991 až 1993, Carl-Dieter Spranger, Latinská Amerika je Německu kulturně blízká a mají společné představy o právních ideálech. Je tudíž možné v regionu reformy v této problematice podporovat.¹⁷⁰ Mnozí další politici považují poradenství a transfer know-how v oblasti práva za významný a právní zřízení je v některých případech označováno coby důležitý předpoklad udržitelného rozvoje země.¹⁷¹

Velmi se opakujícím tématem je i tržní ekonomika.¹⁷² Kancléřka Merkelová ve svém projevu v Limě roku 2008 zdůrazňovala význam sociálně-tržního hospodářství, který Německu pomohl při poválečné obnově.¹⁷³ Právě tento model by dle jejího vyjádření měl být exportován do zahraničí. Pro sociálně spravedlivý rozvoj je dle mnohých třeba podporovat rozvoj soukromého podnikání¹⁷⁴, především pak malé a střední podnikatele.¹⁷⁵ V projevech některých politiků dokonce zaznívá, že více než samotná rozvojová pomoc může přispět k rozvoji země obchodní spolupráce.¹⁷⁶

Posuneme-li se do 21. století, začínají se v řečových aktech v mnohem vyšší míře objevovat témata jako je ochrana životního prostředí, biodiverzita a energetická bezpečnost, především ve spolupráci s Brazílií.¹⁷⁷ Německá kancléřka na své cestě po Latinské Americe uvedla, že vidí důležitost v ochraně přírodních druhů a tropického pralesa. Domnívá se zároveň, že toto téma je jistým emotivním bodem vztahů SRN

¹⁷⁰ Ibid., dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

¹⁷¹ Ibid., dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

¹⁷² Například „Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁷³ Reise nach Lateinamerika vom 13. bis 20. Mai 2008 – Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf dem EU-Lateinamerika-Wirtschaftsgipfel am 15. Mai 2008 in Lima: *Perspektiven für eine deutsche und europäische Lateinamerikapolitik*

¹⁷⁴ „Aspekte der entwicklungspolitischen Zusammenarbeit im Rechtswesen - Rede von Bundesminister Spranger in Berlin“, *Bundesregierung*, 4.12.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

¹⁷⁵ Reise nach Lateinamerika vom 13. bis 20. Mai 2008 – Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf dem EU-Lateinamerika-Wirtschaftsgipfel am 15. Mai 2008 in Lima: *Perspektiven für eine deutsche und europäische Lateinamerikapolitik*

¹⁷⁶ „Partnerschaftliche Zusammenarbeit und Ausbau der Beziehungen zu Lateinamerika - Rede des Bundesministers des auswärtigen in Bonn“, *Bundesregierung*, 16. 10. 1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

¹⁷⁷ „Reise nach Lateinamerika vom 13. bis 20. Mai 2008 – Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf dem EU-Lateinamerika-Wirtschaftsgipfel“, *Bundesregierung*, 15.5.2008, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2008/05/47-1-bkin-lak-reise.html> (staženo 1.3.2016).

s latinskoamerickými zeměmi.¹⁷⁸ Jinde je ochrana životního prostředí označována jako prostředek k dosažení demokratického chodu země.¹⁷⁹

Objevují se samozřejmě i témata jiná – například rozvoj měst či vzdělávání.¹⁸⁰ Jejich přítomnost v politických projevech je poměrně nízké, ač jejich reálné zastoupení v rozvojových projektech je často významné.

Lze shrnout, že nejvíce v politických projevech jsou nejvíce zastoupenými tématy lidská práva, prosazování demokracie a právního zřízení, stejně jako ekologie a tržní ekonomika. Poslední zmíněné téma však bývá dáváno do souvislosti právě s právy obyvatel – vládní představitelé tvrdí, že bez svobodného podnikání a rozvoje země není možné ani dodržování základních práv.

3.2.2 Strategické koncepty

Německá vláda si uvědomuje, jakým problémům v posledních desetiletích region čelí. Ať se již jedná o chudobu, deficity v lidskoprávní oblasti, obchod s drogami nebo organizovaný zločin a s ním spojené násilí. Strategické dokumenty zaměřené na region Latinské Ameriky reflektují tyto výzvy. První rozvojově-politický koncept pro Latinskou Ameriku vznikl 1992,¹⁸¹ další dva v letech 2008 a 2011. Dalšími relevantními koncepty jsou celkové zahraničně-politické koncepty pro tento region z roku 1995 a 2010.¹⁸²

Napříč všemi strategickými dokumenty existuje dlouhodobá kontinuita v prioritách jako potírání chudoby, dodržování lidských práv, rozvoj ekonomiky, ochrana životního prostředí.¹⁸³ V oblasti boje s chudobou se jedná o snahu zlepšit sociální podmínky či o zajišťování přístupu k pitné vodě, což se stává jedním z hlavních bodů od roku 2008.¹⁸⁴ Dodržování lidských práv je označováno coby základní linie celkové zahraniční

¹⁷⁸ „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Kongress „Deutschland, Europa und Lateinamerika“, 8.5.2008, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2008/05/46-2-bkin-latein.html> (staženo 1.2.2016).

¹⁷⁹ „Gemeinsame Presseerklärung anlässlich des Besuchs des kolumbianischen Präsidenten Juan Manuel Santos in Deutschland und seines Zusammentreffens mit der Bundeskanzlerin der Bundesrepublik Deutschland, Angela Merkel“, *Bundesregierung*, 13.4.2011, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/Archiv/DE/Archiv17/Pressemitteilungen/BPA/2011/04/2011-04-13-deutsch-kolumbianische-presseerklaerung.html> (staženo 11.3.2016).

¹⁸⁰ „Offizieller Besuch des Präsidenten der Republik Honduras vom 19. bis 22. März 1995 - Ansprache von Bundespräsident Herzog beim Abendessen, *Bundesregierung*, 23.3.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/23-95_Herzog_2.html (staženo 1.1.2016).

¹⁸¹ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 1.

¹⁸² BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992); Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Lateinamerika-Konzept der Bundesregierung* (1995); BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (2008); Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik*. (2010); BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik* (2011).

¹⁸³ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 6; Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Lateinamerika-Konzept der Bundesregierung* (1995), s. 16; BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (2008), s. 16; Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik* (2010), s. 21; BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik* (2011), s. 16.

politiky.¹⁸⁵ Zvláštní akcent je kladen na práva žen a domorodých obyvatel. Od 90. let došlo k důležitému přesunu pozornosti na problematiku přírodních zdrojů a toto téma je zachováno i v nejnovějším konceptu, který se v rámci snah o udržitelný rozvoj zaměřuje na úsporné nakládání s těmito komoditami.¹⁸⁶ Ve 21. století se do výrazné míry ve vládních prioritách objevuje i boj proti globálnímu oteplování¹⁸⁷. Na roveň těmto prioritám je stavěno úsilí o podporu rozvoje ekonomiky. Zatímco v 90. letech byl spíše akcentován otevřený trh a privatizace¹⁸⁸, v posledních letech je prosazován koncept udržitelného hospodářského rozvoje.¹⁸⁹

Významnou novou prioritou od roku 2008 je good governance, neboli dobré vládnutí.¹⁹⁰ Rovněž se v některých konceptech objevují témata jako je rozvoj školství¹⁹¹ či prevence v oblasti zdraví, konkrétně především HIV/AIDS.¹⁹² V konceptu z roku 2011 se také nově objevují dílčí zaměření dle subregionů – ve Střední Americe je například kromě výše uvedených priorit kladen velký důraz i na prevenci násilí u mládeže.¹⁹³

Lze shrnout, že problematika lidských práv je ve strategických dokumentech vždy prezentní, její podoby však nejsou do vysoké míry rozváděny. V duchu diskursu civilní mocnosti je stále čím dál více prosazováno téma good governance, prosazování demokracie a právního státu. Velikou roli v regionu Latinské Ameriky hraje životní prostředí, především projekty zaměřené na ochranu deštných pralesů.¹⁹⁴ U všech oblastí spolupráce však existuje snaha o poskytování vysoce expertní technické pomoci - ve většině zemí regionu již došlo ke značným pokrokům ve zlepšování socio-ekonomické situace obyvatel. Lokální aktéři již mají dostatečné kapacity k vlastní realizaci rozvojových projektů, a vládní agentura GIZ se proto snaží podporovat takové projekty, u nichž je možná co největší míra svépomoci.¹⁹⁵

3.2.3 Rozvojové projekty

Podívejme se na projekty, jež byly ve sledovaném období (1990 – 2011) realizovány vládní agenturou pro rozvojovou spolupráci GIZ. Započteny byly i projekty zahájené

¹⁸⁴ BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (2008), s. 17-18; rovněž BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik* (2011), s. 7.

¹⁸⁵ Definováno například v konceptu Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (Berlin: 2010), s. 14:

¹⁸⁶ Günther Maihold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010), s. 14.

¹⁸⁷ Toto téma se objevuje napříč koncepty z let 2008, 2010, 20011 – příkladem může být BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik* (2011), s. 16.

¹⁸⁸ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 6. a Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Lateinamerika-Konzept der Bundesregierung* (1995), s. 3.

¹⁸⁹ BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik* (2011), s. 7.

¹⁹⁰ *Ibid.*, s. 16.

¹⁹¹ *Ibid.*, s. 7.

¹⁹² Například v Karibské oblasti je toto jednou z klíčových priorit v konceptu BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik* (2011), s. 7.

¹⁹³ *Ibid.*, s. 31.

¹⁹⁴ Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (2010), s. 33.

¹⁹⁵ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 6.

roku 2011, lze tedy reflektovat, jaký dopad na reálnou praxi měl poslední rozvojově-politický koncept. Nutno upozornit, že z důvodu administrativní transformace vládních agentur nebyla dostupná plná databáze projektů realizovaných v minulosti. Rovněž je třeba podotknout, že je zde pouze vyjádřeno rozložení typů projektů, ne již finanční a časová rozsáhlost každého z nich a jejich procentuální podíl. Tento přehled však poskytuje dostatečně komplexní ilustrativní přehled pro potřeby práce.

Stát/tématická kategorie projektu	Stát a demokracie	Rozvoj společnosti	Bezpečnost, obnova a svoboda	Životní prostředí a klima	Klimatická politika	Politika životního prostředí a přírodních zdrojů	Udržitelná infrastruktura	Obnovitelné energie	Územní rozvoj	Ekonomika a trh práce	Jiné
Bolívie	4	1					1		4		
Brazílie				6				3			
Chile							2				
Ekvádor	1	1									2
Peru	3	1	2	2			1				
Kolumbie	1		1								
Paraguay	2			1							
Guatemala		2	1	3			1				
Mexiko					2	5		2			
Nicaragua		2		2			1				
Costa Rica	1	1		2			2				
El Salvador	1	2		2			1			1	
Honduras		2		3			1		1	2	
Karibik		1	1	2							

Tabulka č. 1: Přehled všech partnerských zemí v oblasti Střední a Jižní Ameriky. Do oblasti Karibiku je zahrnuto 15 zemí, mimo jiné Dominikánská republika, Haiti, Jamajka, Belize či Grenada. Zdroj: <https://www.giz.de/de/weltweit>.

Z uvedených kategorií projektů nejlépe odpovídají zaměření civilní mocnosti položky *Stát a demokracie, Rozvoj společnosti a Bezpečnost, obnova a svoboda*. V terminologii GIZ se nevyskytuje samostatná kategorie lidských práv – tato problematika je opravdu spíše průřezově zahrnuta do různých typů projektů od budování místních struktur po podporu indiánských obyvatel. Zmíněné tři kategorie jsou nejvíce prezentní u Peru (6

projektů), Bolívie (5 projektů), Guatemaly a El Salvadoru (shodně 3 projekty). Naopak u zemí jako Brazílie, Mexiko, Costa Rica či Honduras převažují projekty orientované na *Životní prostředí a klima, Klimatickou politiku, Politiku životního prostředí a přírodních zdrojů, Udržitelnou infrastrukturu* či *Obnovitelné zdroje*. Pouze malá část kategorií je věnována jinému než námi primárně sledovanému zaměření, lze tedy říci, že většina projektů je orientována na priority definované konceptem civilní mocnosti.

3.2.4 Odborná veřejnost

Názory autorů věnujících se rozvojové politice SRN do značné míry odpovídají předchozím zjištěním o nejčastěji zdůrazňovaných prioritách. Dle Franze Nuschelera akcentuje německá vláda při obhajování role rozvojové pomoci v zahraniční politice humanistické principy a bere si na sebe vědomě roli jednoho ze světových lídrů v oblasti rozvojové spolupráce a prosazování svobody, lidských práv a solidarity.¹⁹⁶ Dle Wolffa Grabendorffa je výhodou této evropské země realistický přístup k problémům spojených s cestou tamních vlád k demokracii – má zážitky vlastního budování státních struktur v připojeném Východním Německu.¹⁹⁷ Z tohoto důvodu se SRN začala do značné míry specializovat na problematiku demokratické transformace, státní správy a good governance. Živá paměť reunifikace Německa, stejně jako pomoc při rekonstrukci zemí východní Evropy a bývalých součástí Sovětského svazu přispěla k dobré znalosti této problematiky.¹⁹⁸

Stejný autor potvrzuje důležitost tématu ochrany životního prostředí a energetiky – celkový zájem Berlína o tuto problematiku se promítá i do rozvojově-politické úrovně. Nuscheler uvádí, že na téma životního prostředí začal být kladen důraz během 90. let, kdy se rozvojová politika začala snažit o zajišťování tzv. rozšířené bezpečnosti země.¹⁹⁹ Vzhledem k množství přírodních zdrojů v Latinské Americe a populačnímu růstu regionu je nepravděpodobné, že by Německo své tematické zaměření na oblast ekologie v blízké době změnilo.²⁰⁰

Grabendorff však zároveň zdůrazňuje, že v neposlední řadě je strategickým zájmem Německa podpora hospodářství a zdravé ekonomiky, jelikož vládní činitelé argumentují, že bez rostoucí ekonomiky nemůže dojít k celkovému rozvoji země. Jedním ze základních vnitřních motivů rozvojově-politických aktivit je přitom podpora vlastních ekonomických zájmů Německa.²⁰¹ Ačkoliv se konkrétní znění priorit mění dle

¹⁹⁶ Franz Nuscheler, „Entwicklungspolitik“, in *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, ed. Siegmund Schmidt, (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), s. 683.

¹⁹⁷ Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 52.

¹⁹⁸ *Ibid.*, s. 56.

¹⁹⁹ Franz Nuscheler, „Entwicklungspolitik“, in *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, ed. Siegmund Schmidt, (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), s. 676.

²⁰⁰ Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s.72.

²⁰¹ *Ibid.*, s. 67.

uskupení vládní koalice, důraz na témata chudoby, lidských práv, hospodářského růstu, vzdělávání a ekologie zůstává v průběhu času stejný.²⁰²

3.3 Podmiňování spolupráce

Civilní mocnosti zpravidla podporují pouze země demokratického charakteru. Německá vláda by tedy měla poskytovat svou rozvojovou pomoc pouze takovým státům, kde jsou ctěna lidská práva a umožněna politická participace obyvatelstva, a pokud dojde ke změně podmínek, měla by své rozvojově-politické prostředky stáhnout či ji omezit.²⁰³ Je opravdu kladen důraz na charakter vlády v podporované zemi nebo jsou v některých případech podporovány i země nedemokratické? Tuto problematiku zkoumám především na základě názoru odborníků na problematiku a statistických dat, jelikož se jen okrajově objevuje v politických projevech a strategických dokumentech.

3.3.1 Exekutiva

Kondicionalita pomoci patrně není pro politické projevy vhodným tématem. Velmi zřídka se vládní představitelé věnují konkrétním zemím, u nichž se rozhodnou podporu ukončit. Pokud tomu tak je, děje se to spíše na domácí půdě – nikoliv na zahraničních návštěvách příslušných zemí. Jako příklad uveďme rok 1992, kdy v Peru došlo k protiústavnímu zbavení kongresu moci. Tehdejší ministr zahraničí Klaus Kinkel na německé půdě zdůrazňoval omezení prostředků rozvojové pomoci této země; k přímému vyjádření na latinskoamerické půdě však nedošlo.²⁰⁴

Spíše než konkrétní případy jsou obecně akcentovány požadavky Německa na rozvojové země. Kupříkladu kancléřka Merkelová ve svém projevu k diplomatickým zástupcům v Berlíně v roce 2009 hovořila o snaze Německa pomoci zemím z tehdejší naléhavé finanční krize; výslovně však přitom uvedla, že pro SRN je stěžejní fungování politiky v daných zemích, její transparentnost a dobré vládnutí, a že tato kritéria jsou zásadní pro poskytování pomoci daným zemím.²⁰⁵ Političtí představitelé také relativně často zmiňují, že prorozvojový charakter země, jímž míní prostředí otevřené sociální změně, je podmínkou pro poskytování prostředků. Pokud v zemích takového podmínky dlouhodobě nejsou, projekty zde nemají být realizovány.²⁰⁶

²⁰² Ibid., s., 68.

²⁰³ Siegmund Schmidt, „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtkonzepts“, in *Deutsche Außenpolitik und internationale Führung: Ressourcen, Praktiken und Politiken in einer veränderten Europäischen Union*, ed. Sebastian Harnisch, Joachim Schild (Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 2014), s. 343-375.

²⁰⁴ „Partnerschaftliche Zusammenarbeit und Ausbau der Beziehungen zu Lateinamerika - Rede des Bundesministers des auswärtigen in Bonn“, *Bundesregierung*, 16. 10. 1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

²⁰⁵ Angela Merkelová na své cestě po latinské Americe poukázala na závažnost tamních problémů: „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Empfang für das Diplomatische Corps“, *Bundesregierung*, 9.2.2009, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

²⁰⁶ BMZ, *Förderung von Good Governance in der deutschen Entwicklungspolitik* (Bonn: BMZ, 2009).

3.3.2 Koncepty

Ve strategických konceptech není uvedeno, za jakých konkrétních podmínek mají být rozvojové projekty realizovány a v jakých situacích mají být ukončeny. Je zde však uváděn cíl podporovat ty právě ty země, které usilují o společenské a politické změny, vládnou demokraticky a snaží se o potírání sociálních rozdílů.²⁰⁷ Mezi kritéria k výběru přijímajících zemí patří ochota tamní vlády k reformám a její zaměření na rozvoj země.²⁰⁸ Rovněž je uvedena stručná charakteristiky zemí regionu, přičemž například Ekvádor, Bolívie a Venezuela byly v konceptu z roku 2010 označeny coby populistické demokracie, což vypovídá o skeptickém přístupu k těmto zemím z důvodu jejich politické situace.²⁰⁹

3.3.3 Příklady zemí

Pro mapování kondicionality v rozvojové spolupráci je nejvhodnější se podívat na konkrétní příklady některých zemí, a sice z pohledu odborné veřejnosti a statických dat. Významným případem byly politické turbulence spojené s nástupem Alberta Fujimoriho v Peru roku 1992, jež vedly k výraznému porušování lidských i občanských práv v zemi. Ačkoliv na politické úrovni bylo zdůrazňováno omezení prostředků, v celkových statistických datech tento trend pozorovat nelze. Výdaje v letech 1990-2000 se pohybovaly v průměru kolem 55 milionů dolarů, přičemž po nástupu nedošlo k výraznému snížení pomoci, spíše naopak (v roce 1990 dosahovaly poskytnuté prostředky 60,42 mil USD, v roce 1993 142,7 mil USD, v roce 1996 42,37 mil USD).²¹⁰

Změny v politické konstelaci se projevily v případě Nikaragui – zemi do roku 1990 ovládané leninisticky smýšlejícími sandinisty, po jejichž sesazení došlo k významnému nárůstu německého angažmá. Roku 2006 se však do čela opět dostal sandinista Daniel Ortega a objem německé rozvojové pomoci byl snížen.²¹¹

Zajímavým je případ Bolívie, v níž v roce 2006 nastoupil do prezidentského úřadu Evo Morales. Jeho styl vládnutí je výrazně levicový a do značné míry omezil otevřenost trhu v zemi. Na druhou stranu jeho vládu nelze označit jako zcela nedemokratickou – je řadou lidí obdivován za úspěšný boj s chudobou, za navrácení práv indiánskému obyvatelstvu i za své environmentální tendence. Důležitý je fakt, že SRN má v Bolívii pouze velmi malé hospodářské a strategické zájmy. Patrně z tohoto důvodu je Morales ze strany Německa respektován a až na jednu výjimku (způsobenou zájmy německé firmy) nedošlo k přerušení rozvojových projektů. Na stránkách vládní organizace GIZ je Moralesův režim oceňován za svůj pozitivní sociální přínos pro indiánské

²⁰⁷ Tímto způsobem se tématu vněje například koncept z roku 2008 BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (2008), s. 26.

²⁰⁸ BMZ, *German Development Policy at a glance* (Kolín: BMZ, 2010), s. 8.

²⁰⁹ Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (2010).

²¹⁰ „Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]“, OECD, dostupné na: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (staženo 3. 10. 2015).

obyvatelstvo.²¹² Dle některých odborníků si však lze představit, že reakce na Moralesovu levicovou politiku by byla mnoha razantnější, kdyby Německo v zemi mělo větší ekonomické zájmy.²¹³

Na druhou stranu, u řady zemí na základě statistických dat není možné pozorovat významné reflektování politického vývoje v zemi. Vezměme si případ Hondurasu, v němž v roce 2009 došlo k nedemokratickému převratu a svržení prezidenta Zelayi. Toto dění se však na objemu poskytované pomoci příliš signifikantně neprojevalo. Obdobně je tomu v případě Chile, v níž až do roku 2001 armádní představitelé popírali porušování lidských práv během Pinochetovy vojenské junty a odmítali svou odpovědnost za násilí. Tento fakt však nijak neovlivnil spolupráci se SRN – jistě do značné míry z důvodu ekonomické atraktivity rychle se rozvíjející Chile.²¹⁴

Právě ekonomické vztahy s vybranými zeměmi mohou být výrazným důvodem pro obzvláště vysoké angažmá v některých zemích. Nejvíce „populární“ zemí v regionu je tamní obchodní gigant, Brazílie.²¹⁵ Do této země doputovalo ve sledovaném období na rozvojové spolupráci celkem 1660,5 milionů USD, přičemž objem pomoci má jistě značnou souvislost s hospodářským významem této země pro SRN. To je pravděpodobně důvodem, proč se na objemu poskytované pomoci například neprojevilý korupční kauzy kolem prezidenta Luize da Silvy.

3.4 Multilateralita

Multilaterální rovina představuje v rámci německé rozvojové spolupráce zhruba jednu třetinu celkových výdajů. Díky zapojení SRN do řady mezinárodních struktur je existence nadnárodní spolupráce logická; otázkou však je, zda ji Berlín realizuje s tím, že je ochotný se podřídit tlakům jiných zemí a snižovat tak svou zodpovědnost za charakter rozvojových projektů, anebo zda se snaží i na multilaterální bázi prosazovat své dílčí zájmy. Německo v řadě mezinárodních struktur představuje výrazného hráče – v rámci Evropské unie je například poskytovatelem největšího příspěvku na rozvojovou agendu ze všech členských zemí. Díky svému významnému postavení existuje jistě možnost ovlivňovat směřování programů příslušných institucí dle svých interních priorit.

3.4.1 Exekutiva

Politici představitelé oblast multilaterální spolupráce zahrnují do svých projevů převážně v tom smyslu, že je pro rozvojovou politiku také významná a představuje její

²¹¹ Ibid., dostupné na: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (staženo 3. 10. 2015).

²¹² „Bolivia“, *BMZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/en/worldwide/389.html> (staženo 1.2.2016).

²¹³ James Wollf, „Democracy Promotion and Civilian Power: The Example of Germany’s ‘Value-Oriented’“, *Foreign Policy* 22, č. 4 (2013), s. 486.

²¹⁴ Robert G. Wesson: *Politics, policies, and economic development in Latin America*. Hoover Press, 1984.

nemalou část - zhruba jednu třetinu celkových prostředků.²¹⁶ Zajímavé je, že bývá zdůrazňován cíl prosazovat na úrovni Evropské unie a Světové banky vlastní německé rozvojově-politické priority.²¹⁷

3.4.2 Koncepty

Strategické koncepty přikládají multilaterální spolupráci velký význam, v celém sledovaném období je zmiňována multilaterální spolupráce Německa v rámci EU, MMF, Světové banky či Hospodářské komise pro Latinskou Ameriku a Karibik (CEPAL), stejně jako skrze Interamerickou rozvojovou banku (IDB) a další regionální subjekty.²¹⁸ V novém zahraničně-politickém konceptu je explicitně zdůrazněna snaha zvyšovat multilaterální rozměr pomoci.²¹⁹ Zároveň se zde uvádí, že tuto spolupráci je třeba komplexně prohlubovat tak, aby docházelo k lepší koordinaci mezi dárci.²²⁰

V rámci multilaterální spolupráce je realizována celá škála témat od good governance po prevenci onemocnění. Na půdě OSN například Německo dlouhodobě pracuje na rozvojových projektech zaměřených na lidskoprávní otázky v latinskoamerickém regionu.²²¹ Důležitou roli hraje nadnárodní spolupráce například při prosazování udržitelných zdrojů energie v rámci mezinárodních platforem a regionálních rozvojových bank.²²² Některé iniciativy je totiž možné prosadit pouze ve spolupráci s dalšími subjekty. Právě tento pragmatický aspekt bývá často v souvislosti s multilaterální spoluprací uváděn: je především potřeba rozdělit velký objem práce mezi jednotlivé země a vzájemně se doplňovat.²²³

Ve většině seskupení objem příspěvku SRN hraje procentuálně velkou roli (na půdě EU se jedná o 30 %) a německá vláda se proto může snažit do velké míry ovlivnit rozvojovou agendu nadnárodních subjektů. V zahraničně-politickém konceptu z roku 1995 se otevřeně deklaruje, že v rámci multilaterální rozvojové spolupráce skrze Evropskou unii se německá vláda snaží prosazovat i své hospodářské zájmy v přijímajících zemích.²²⁴

²¹⁵ Wolf Grabendorff, "Germany and Latin America: A Complex Relationship", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 70.

²¹⁶ „Aspekte der entwicklungspolitischen Zusammenarbeit im Rechtswesen - Rede von Bundesminister Spranger in Berlin“, *Bundesregierung*, 4.12.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

²¹⁷ *Ibid.*, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

²¹⁸ Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (2010), s. 16.

²¹⁹ *Ibid.*, s. 25.

²²⁰ *Ibid.*, s. 15.

²²¹ Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Lateinamerika-Konzept der Bundesregierung* (1995).

²²² BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 21.

²²³ BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (1992), s. 15.

²²⁴ Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Lateinamerika-Konzept der Bundesregierung* (1995), s. 17.

Novou snahou je v poslední době tzv. trojúhelníková spolupráce.²²⁵ Tento nástroj umožňuje tradičním a novým aktérům rozvojové politiky se vzájemně doplňovat poskytováním institucionálních a finančních zdrojů.²²⁶ Rostoucí ekonomiky v Latinské Americe včetně Brazílie, Mexika a Chile se již delší dobu angažují v rozvojové spolupráci coby dárci²²⁷ a z tohoto důvodu začaly být od roku 2010 realizovány projekty zahrnující Německo, jednoho latinskoamerického poskytovatele pomoci a jednoho příjemce pomoci, jímž může být i africká nebo asijská země.²²⁸ Této formě spolupráce je do značné míry také možné rozumět coby snaze o sdílení zodpovědnosti a o společné rozhodování o rozvojových projektech s dalšími zeměmi.

3.4.3 Rozvojové projekty

Podíváme-li se na výčet projektů realizovaných vládou agenturou GIZ, najdeme se několik (ne však mnoho) projektů realizovaných na multilaterální bázi. Například se jedná o projekt *Procerredor* Hondurasu administrovaný v rámci Evropské Komise²²⁹, v Bolívii pak o projekty *Proagro* a *Proagro II* skutečně společně se Švédskem²³⁰ a projekt na podporu alternativního rozvoje země realizovaného na úrovni EU.²³¹ Některé projekty také probíhají coby součást nadnárodních iniciativ, příkladem může být projekt na snížení emisí v Costa Rice, který spadá pod Mezinárodní iniciativu ochrany životního prostředí.²³²

3.4.4 Statistické údaje

Dle údajů OECD opravdu putuje významná část německých prostředků na multilaterální činnost a její míra ve druhé polovině sledovaného období výrazně vzrostla. V roce 1990 se jednalo o 95,52 z celkových 558,64 mil USD (17 %) a v roce 1995 o 137,17 z 607,92 (22,6 %) mil USD. V roce 2000 šlo o více než nadpoloviční podíl - 190,22 z 346,06 mil USD, tedy 54,9 %. Tento trend se udržel a roku 2005

²²⁵ „Entwicklungspolitische Zusammenarbeit“, *Auswaertiges Amt*, dostupné na: http://www.auswaertiges-amt.de/sid_DDEEF5EF8ACA47B4A16BB89A5FDE123D/DE/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/Lateinamerika/Entwicklungszusammenarbeit_node.html (staženo 1. 4. 2015); cíl trojúhelníkové spolupráce je rozpracován v konceptu z roku 2008 BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (Bonn: BMZ, 2008).

²²⁶ BMZ, „Regional Fund for Triangular Cooperation in Latin America and the Caribbean“, dostupné na: <https://www.giz.de/en/downloads/bmz2014-en-information-criteria-regional-fund.pdf> (staženo 15. 4. 2015), s. 1.

²²⁷ Günther Mainhold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010), 13.

²²⁸ BMZ, *Strategy on Development Cooperation with Countries in Latin America and the Caribbean* (2008), s. 5.

²²⁹ „Procerredor - Nachhaltiges Ressourcenmanagement Mesoamerikanischer Biokorridor“, *GIZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/de/weltweit/13822.html> (staženo 20.2.2016).

²³⁰ „Nachhaltige landwirtschaftliche Entwicklung“, *GIZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/de/weltweit/12356.html> (staženo 1.3.2016).

²³¹ „Unterstützung der Neuen Strategie zur alternativen Entwicklung Boliviens“, *GIZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/de/weltweit/12350.html> (staženo 1.3.2016).

²³² „Niedrigemissionsland Costa Rica – Unterstützung der Klimaneutralitätsstrategie“, *GIZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/de/weltweit/25498.html> (staženo 24.3.2016).

dosáhla multilaterální pomoc 243,49 z celkových 433,48 (56,18 %) a v roce o něco klesla na 395,24 z 912,68 mil USD (43,3 %).²³³

²³³ „Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]“, OECD, dostupné na: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (staženo 3. 10. 2015).

Závěr

Zahraníční rozvojová spolupráce je komplexním politickým tématem, do něž se promítá řada faktorů. V této práci jsem se pokusila nastínit charakteristiky zahraniční rozvojové spolupráce ve vztahu k Latinské Americe a zkoumat, zda či do jaké míry tato problematika odpovídá konceptu civilní mocnosti.

V empirické kapitole jsem shrnula vývoj a specifika německé rozvojové politiky. Ta v sobě nese odkaz poválečné doby, kdy Německu ostatní země pomohly při jeho obnově. Postupně však prošla fázemi, kdy se začala více orientovat na proexportní strategii. Konec studené války s sebou přinesl značné proměny rozvojové politiky stejně jako vztahů s cizími zeměmi obecně i transformaci zahraničně-politických prioritních témat, do nichž přibyla například ochrana životního prostředí a snaha o tzv. rozšířenou bezpečnost. To vše mělo a má vliv na podobu spolupráce s regionem Latinské Ameriky. Spolková republika má s touto částí světa historicky pevné vazby, které se snaží v době růstu role asijských hráčů posilovat. Zároveň je pro ni region ekonomicky významný. Nárůst zájmu o region se projevil i vznikem strategických konceptů v 90. letech a jejich proměnou na počátku 21. století.

V analytické kapitole byla rozvojová spolupráce v Latinské Americe nahlížena specifickým způsobem – skrze definovaná kritéria konceptu civilní mocnosti. První kritérium *cíle rozvojové spolupráce* bylo nejkomplexnějším ze všech čtyř, vyjadřovalo obecnou charakteristiku německé rozvojové spolupráce v regionu a samotnou podstatu konceptu civilní mocnosti. Bylo zjištěno, že ačkoliv vládní představitelé i strategické koncepty poukazují na nutnost řešení problémů v Latinské Americe a snaží se být pro tamní země vzorem demokratického zřízení, většinou jsou zároveň zmíněny konkrétní ekonomické či strategické zájmy Německa. Region se v posledních dekádách stal ekonomicky atraktivním, což se odrazilo na jeho vnímání ze strany poskytovatelů rozvojové pomoci.

Shrneme-li si kritérium *priorit rozvojové pomoci*, docházíme k závěru, že jak na rovině projevů, tak v tematickém rozložení projektů dominují témata odpovídající charakteru civilní mocnosti – demokracie, lidská práva, politická participace obyvatelstva, ochrana životního prostředí. Avšak například lidská práva jsou spíše zdůrazňována coby průřezové téma a již méně jsou v této oblasti realizovány konkrétní projekty. Političtí představitelé také přikládají značný význam rozvoji tržního hospodářství v přijímajících zemích. V reálném počtu projektů však toto téma není příliš výrazné. Některé oblasti působení, které nepatří do typické charakteristiky působení civilní mocnosti (například vzdělávání či rozvoj infrastruktury), nebývají v projevech příliš zmiňovány, avšak v rozvržení rozvojových projektů hrají relativně významnou roli.

Třetím kritériem byla *kondicionalita pomoci*. Politici se ve svých projevech této otázky spíše vyhýbají nebo pro ně není příliš relevantní. Bývají pouze zdůrazňovány nároky na přijímající země, které mají být ochotny k reformám a mají podporovat ekonomický růst v zemi. Je známo, že v některých případech došlo k zastavení pomoci při změně vládní garnitury – bylo tomu tak například u Peru či Nicaragui. Na druhou stranu, politická kondicionalita je značně selektivní – v zemích, v nichž má SRN nejvyšší hospodářské zájmy, jako jsou Brazílie či Chile, nedochází v dostatečné míře ke zohledňování vývoj tamní politické scény.

Posledním kritériem bylo uplatňování *multilaterality* v rozvojové spolupráci. Prostředky poskytované na tuto formu pomoci představují asi třetinu rozpočtu Ministerstva pro hospodářskou spolupráci a hrají důležitou roli. V koncepčních dokumentech došlo ke zvýšení snah o celkovou evropeizaci vztahů s Latinskou Amerikou.²³⁴ Také díky Rozvojovým cílům tisíciletí vzrostl důraz na řešení celosvětových výzev spolu s dalšími státy. Poměrně často je však otevřeně uváděno, že multilaterální forma rozvojové spolupráce může být prostředkem k prosazování německých zájmů a k jejich realizaci formou rozsáhlých společných projektů.

Kritérium odpovídající konceptu civilní mocnosti	Cíle rozvojové spolupráce	Priority rozvojové spolupráce	Kondicionalita pomoci	Multilateralita
Míra naplňování kritéria	Střední	Vysoké	Střední	Střední

Tabulka č. 2: zhodnocení míry naplňování konceptu civilní mocnosti v německé rozvojové spolupráci v Latinské Americe v letech 1990-2011.

Celkově můžeme vyhodnotit, že německá rozvojová pomoc se v řadě aspektů blíží charakteristikám civilní mocnosti, nenaplnuje je však v plné míře a často se v jejím diskursu projevují určité strategické zájmy ve vztahu k regionu, které by spadaly spíše do neo-realistického přístupu. Němečtí představitelé kladou důraz na aspekty typické pro civilní mocnosti a snaží se vést normativní politiku. Na druhou stranu jsou však zcela evidentně ovlivňováni pragmatickými tlaky - to je pravděpodobně zapříčiněno tím, že ekonomika SRN je do značné míry založena na exportu a vývoj trhů a hospodářské situace v rozvojových zemích mají přímé dopady na německou ekonomiku.²³⁵ Teze práce tedy byla naplněna pouze z části: priority rozvojové spolupráce do vysoké míry odpovídají charakteru civilní mocnosti; na druhou stranu

²³⁴ Podrobněji viz: Günther Mainhold, „La productividad del proceso de Cumbres eurolatinoamericanas. Una evaluación a diez años de Río”, in *Las negociaciones entre América Latina y el Caribe con la Unión Europea. Posibilidades e incertidumbres en el 2010*, Gerardo Caetano (Montevideo: CEFIR, 2010), 21-59.

²³⁵ „Grundsatzfrage: Warum brauchen wir Entwicklungspolitik?“, *BMZ*, dostupné na: http://www.bmz.de/de/was_wir_machen/ziele/grundsatz/index.html (staženo 23. 3. 2015).

cíle spolupráce jsou podřízeny ekonomickým a strategickým zájmům v regionu; vláda dostatečně důsledně nedbá na kondicionalitu pomoci a podporu pouze těch zemí, které jsou řízeny demokraticky; multilaterální rozměr pomoci hraje svou roli, bilaterální spolupráce má však větší význam. Tabulka shrnuje výstupy analýzy, je však spíše ilustrativního charakteru, jelikož cílem práce byla snaha porozumět vnitřním významům, které svým politickým krokům přisuzují aktéři rozvojové politiky, nikoliv podání jasného závěru.

Právě důraz na převážně deklaratorní rovinu a nutná subjektivní selekce textů nemůže, jak uvedeno v úvodu, představit komplexní pohled na celkovou problematiku. Proto je třeba výstupům práce rozumět coby hlubší analýze některých aspektů rozvojové spolupráce umožňující komplexní pohled, nikoliv coby kompletní analýze ZRS Německa zahrnující veškeré dostupné materiály. Vhodným podnětem pro další výzkum by mohlo být studium obsahu rozvojových projektů a způsobu jejich realizace, aby bylo možné pozorovat, zda nejsou například projekty v některých případech přímo navázány na obchodní zájmy. Zkoumáním reálné praxe rozvojové spolupráce by bylo možné doplnit pohled na téma a plně porovnat deklaratorní rovinu s uskutečňovanými aktivitami. Za jednáním států se skrývá řada motivů a pro pochopení jejich chování a významů, které mu přisuzují, je třeba se na problematiku dívat kriticky a z co nejvíce úhlů pohledů. Tato práce ukázala, jakým způsobem lze aplikovat zahraničně-politický koncept civilní mocnosti na vztahy mezi Německem a zeměmi Latinské Ameriky, konkrétně na rozvojovou spolupráci. Využití tohoto analytického konceptu umožnilo nahlédnout rozvojovou politiku SRN vůči regionu novým způsobem a poukázat na rozdíly mezi deklaracemi politiků a reálnými výstupy.

Summary

The study focused on the German development policy in Latin America between the years 1990 and 2011, considering the broader context of the relationships with countries in the region. Those are of great significance – there exist strong historical ties and commitment towards the German descendents. Strategic interests, however, have a great impact on the nature of the policy priorities. The basic attitude of the German government was analyzed with use of the civilian power concept formulated by Françoise Duchene and later, with regard to Germany, by Hanns Maull.²³⁶ Four criteria were observed: the aim of the development policy, the priorities of the development assistance, the conditionality of the cooperation and the multilateral dimension. Applying those on political statements, key governmental documents, statistical data and specific projects carried out in the region, as well as considering relevant academic literature, it was concluded that there are certain important civilian power characteristics present. It can be identified that especially in the priorities, the German development policy meets the role of a civilian power. The other three criteria were in accordance with the civilian power narrative only in certain aspects since the economic interests do play a major role in many cases. A complex study of these would be valuable in order to deepen the results of this paper. The application of the concept of the civilian power provided the research with a useful methodological tool and brought results that can be further developed.

²³⁶ Hanns Maull, „Germany and Japan: The New Civilian Powers“, *Foreign Affairs* 69, č. 5 (zima 1990/1991): s. 91-106.

Použitá literatura

Publikace

Achim Schrader, *Deutsche Beziehungen zu Lateinamerika* (Münster: Lateinamerika Zentrum der Westfälischen Wilhelms-Universität, 1991).

Albrecht von Gleich, *Germany and Latin America* (Santa Monica: The Rand Corporation, 1968).

Auswärtiges Amt, *Deutschland, Lateinamerika und die Karibik: Konzept der Bundesregierung* (Berlin: 2010).

BMZ, *German Development Policy at a glance* (Kolín: BMZ, 2010).

BMZ, *Konzept für die entwicklungspolitische Zusammenarbeit mit den Ländern Lateinamerikas und der Karibik* (Bonn: BMZ, 2008).

BMZ, *Konzept für die Entwicklungszusammenarbeit mit Lateinamerika* (Bonn, 1992).

Carola Lancaster: *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics* (Chicago: The University of Chicago Press, 2007).

Destatis, *Foreign trade: Ranking of Germany's trading partners in foreign trade* (Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 2015).

BMZ, *Deutsche Entwicklungspolitik in Lateinamerika und der Karibik. Regionalkonzept des BMZ zur entwicklungspolitische Konkretisierung des Lateinamerikakonzepts der Bundesregierung.* (Bonn: BMZ, Entwicklungspolitische Informations- und Bildungsarbeit, 2011).

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, dostupné na: www.giz.de (staženo 1.9.2015).

Dieter Danckwortt, „Die Anfänge der Entwicklungspolitik in der Bundesrepublik Deutschland in den fünfziger Jahren und die Weichenstellung für die folgenden Jahrzehnte – Ursache und Wirkung“, in *Deutsche und internationale Entwicklungspolitiken: zur Rolle staatlicher, supranationaler und nicht-regierungsabhängiger Organisationen im Entwicklungsprozess der dritten Welt*, Manfred Glagow (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1990).

Dirk Messner, „A strategy for global development“, *Review 2014*. 12.7.2014. Dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/en/external-view/show/article/wie-kann-globale-nachhaltigkeit-gelingen/pages/2.html> (staženo 1.5.2016).

Dirk Messner, „Agenda-setting speeches toward a global sustainability policy“, *Review 2014*. 12.7.2014. Dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/en/external-view/show/article/wie-kann-globale-nachhaltigkeit-gelingen/pages/2.html> (staženo 1.5.2016).

Dirk Messner, „Entwicklungszusammenarbeit Deutschland als Gestaltungsmacht in der globalen Nachhaltigkeitspolitik – Chancen und Herausforderungen unter den Bedingungen „umfassender Globalisierung“, *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik*, Sonderheft 6 (2015).

Dirk Messner, „Entwicklungspolitik als globale Strukturpolitik“, in *Deutsche Aussenpolitik*, Thomas Jäger et al., eds. (Berlin: Springer, 2011), s. 414-442.

Ernst Hillenbrand, Günther Mainhold, „Von der Entwicklungspolitik zur globalen Strukturpolitik Zur Notwendigkeit der Reform eines Politikfeldes“ (příspěvek přednesený na konferenci „Globalisierung als Aufgabe. Handlungsmöglichkeiten und Gestaltungsoptionen der Politik).

Florian Pfeil, „Civil Power and Human Rights: The Case of Germany“, in *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic*, eds. Sebastian Harnisch, Hanns Maull (Manchester: Manchester University Press, 2001), s. 88-105.

Frank Bliss, The Cultural Dimension in West German Development Policy and the Contribution of Ethnology, *Current Anthropology* 29, č. 1 (únor 1988): s. 617-41.

BMZ, *Förderung von Good Governance in der deutschen Entwicklungspolitik* (Bonn: BMZ, 2009).

Gary W. Wynia, *The Politics of Latin American Development* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990).

G. Pope Atkins, *Latin America in the International Political System* (Westview Press, 1995).

Günther Maihold, *Das neue Lateinamerikakonzept der Bundesregierung: Politikinnovation durch Konzeptentwicklung?*, Ibero-Analysen 2010/S. 23 (Berlin: Ibero-Amerikanischen Institut, 2010).

Günther Mainhold, „La productividad del proceso de Cumbres eurolatinoamericanas. Una evaluación a diez años de Río“, in *Las negociaciones entre América Latina y el Caribe con la Unión Europea. Posibilidades e incertidumbres en el 2010*, Gerardo Caetano (Montevideo: CEFIR, 2010), 21-59.

Hanns Maull, „Germany and Japan: The New Civilian Powers“, *Foreign Affairs* 69, č. 5 (zima 1990/1991): s. 91-106.

Hans Maull, *Kernwaffen als Herausforderung der internationalen Politik* (Regensburg: Pustet, 1990).

Herbert Goldhamer, *The Foreign Powers in Latin America* (Princeton: Princeton University Press, 1972).

Hugh A. Holley, recenze knihy *European interests in Latin America*, Esperanza Durán, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 68, č. 2 (léto 1968),

James D. Cochrane, recenze knihy *Latin America in the International Arena*, G. Pope Atkins, *Latin American Research Review* 28, č. 3 (1991).

James Wolf, „Democracy Promotion and Civilian Power: The Example of Germany's 'Value-Oriented'“, *Foreign Policy* 22, č. 4 (2013): s. 477-493.

Jaroslav Macháček, *Problémy rozvojových zemí, jejich příčiny a cesty k řešení* (Praha: Oeconomica, 2006).

John Stephen Hoadley, „Small States as Aid Donors“, *International Organization Journal*, 34, č. 1 (1980): 121 - 137.

John W. Creswell, *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. (Londýn: Sage, 1998).

- Julia Sattler, *Nationalkultur Oder Europäische Werte?: Britische, deutsche und französische auswärtige Kulturpolitik zwischen 1989 und 2003*, (Deutscher Universitätsverlag, 2007).
- Jürgen Wilhelm (ed.), *Einführung in die Entwicklungspolitik* (Münster: Lit-Verlag, 2013).
- Kalevi Holsti, „National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy Author“, *International Studies Quarterly* 14, č. 3 (září 1970): s. 233-309.
- Knut Kirste, Hanns W. Maull, „Zivilmacht und Rollentheorie“, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3, č. 2 (1996): s. 283-312.
- María Soledad Loaeza, „Demokratie fördern in Lateinamerika“, *Review 2014*. 4.7.2014, dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiterdenken.de/de/aussensicht/article/demokratie-foerdern-in-lateinamerika.html> (staženo 1.3.2016).
- María Soledad Loaeza, „Germany’s Latin America policy: a success of soft power“, *Review 2014*. 4.7.2014, dostupné na: <http://www.aussenpolitik-weiterdenken.de/en/external-view/show/article/promoting-democracy-in-latin-america/pages/2.html> (staženo 11.3.2016).
- Max Weber, *Metodologie, sociologie, politika* (Praha: Oikoymenth, 1998).
- Michael Staack, „Handelsstaat Deutschland: deutsche Außenpolitik in einem neuen internationalen System“, *Politische Vierteljahresschrift* 42, č. 2 (červen 2001): s. 343-344.
- OECD, *Geographical Distribution of Financial Flows to Developing Countries. Disbursements, Commitments, Country Indicators* (Paříž: OECD Publishing, 2015).
- Ondřej Horký-Hlucháň. *Dilemata rozvojové politiky. Policy paper*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2005).
- Pavel Barša, Ondřej Císař, *Anarchie a řád ve světové politice. Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál, 2008)
- Petr Drulák, ed., *Jak zkoumat politiku* (Praha: Portál, 2008).
- Petr Kratochvíl, "Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie". in *Politologický časopis* 16, č. 1 (2009): s. 3-20.
- Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Lateinamerika-Konzept der Bundesregierung* (Bonn: 1995).
- Robert G. Wesson: *Politics, policies, and economic development in Latin America*. Hoover Press, 1984.
- Rolf Jungnickel, *German FDI in Latin America and Caribbean in the Wake of the Crisis* (Hamburg: Hamburg Institute of International Economics, 2004).
- R. D. McKinlay, "The Aid Relationship: A Foreign Policy Model and Interpretation of the Distribution of Official Bilateral Economic Aid of the United States, the United Kingdom, France, and Germany, 1960-1970", *Comparative Political Studies* 11, č. 4 (1979).
- Sebastian Harnisch, Hanns Maull, eds., *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic* (Manchester: Manchester University Press, 2001).
- Siegmar Schmidt, „Die Afrikapolitik der Europäischen Union – Überlegungen zur Relevanz des Zivilmachtkonzepts“, in *Deutsche Außenpolitik und internationale Führung: Ressourcen, Praktiken und Politiken in einer veränderten Europäischen*

Union, ed. Sebastian Harnisch, Joachim Schild (Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 2014), s. 343-375.

Siegmar Schmidt, „Entwicklungszusammenarbeit im Kontext der deutschen Sicherheitspolitik“, in *Deutsche Sicherheitspolitik. Herausforderungen, Akteure und Prozesse*, eds. Stephan Böckenförde, Sven Bernhard Gareis (Opladen: Barbara Budrich, 2014), s. 245-264.

Siegmar Schmidt, et. al., eds., *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007).

Tomáš Hoch, *Základy rozvojové pomoci* (Ostrava: Ostravská univerzita, 2007).

Ulrich Menzel (ed.), *Entwicklungspolitik* (München: Oldenburg, 2010).

Veit Bachmann, James D. Sidaway, "Zivilmacht Europa: A Critical Geopolitics of the European Union as a Global Power“, *Transactions of the Institute of British Geographers* 34, č. 1 (leden 2009): s. 94-109.

Violanda Botet, „Die deutsch-lateinamerikanischen Beziehungen in den neunziger Jahren“, *Aussenpolitik*, č. 1 (1993): s. 44-54.

Vít Beneš, „Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy, Severní Amerika* 45 (2010): s. 72-87.

Wolf Grabendorff, „Germany and Latin America: A Complex Relationship“, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 35, č. 4 (prosinec/leden, 1993-1994): s. 43-100.

Wolfram Hoppenstedt, *Willy Brandt: Das Überleben sichern – die Einleitung zum Nord-Süd-Bericht* (Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung, 2013).

Zdeněk Kříž, „Teoretický koncept civilní moci a použití vojenské síly“, *Mezinárodní vztahy* 42 (2007), č. 2, 60-76,

Elektronické zdroje

„Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]“, OECD, dostupné na: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (staženo 3. 10. 2015).

Angela Merkelová na své cestě po latinské Americe poukazovala na závažnost tamních problémů: „Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Empfang für das Diplomatische Corps“, *Bundesregierung*, 9.2.2009, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.htm> l (staženo 1.3.2016).

Ansprache von Bundespräsident Dr. h. c. Joachim Gauck bei der Preisverleihung im Schulwettbewerb zur Entwicklungspolitik“, *Bundesregierung*, 3.6.2014, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2010-2015/2014/07/86-2-bpr-preisverleihung.html> (staženo 1.4.2016).

„Aspekte der entwicklungspolitischen Zusammenarbeit im Rechtswesen - Rede von Bundesminister Spranger in Berlin“, *Bundesregierung*, 4.12.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/100-95_Spranger.html (staženo 1.3.2016).

„Außenhandel“, Statistisches Bundesamt, dostupné na: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesamtwirtschaftUmwelt/Aussenhandel/Aussenhandel.html> (staženo 1. 3. 2015).

„Besuch des Bundespräsidenten in Nicaragua und Venezuela - Gipfeltreffen der Staatschefs Zentralamerikas, *Bundesregierung*, 6.5.1996, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1996/43-96_Herzog_2.html (staženo 1.3.2016).

„BMZ Budget“, *BMZ*, dostupné na: <http://www.bmz.de/en/ministry/budget/> (staženo 1. 5. 2015).

BMZ, „Regional Fund for Triangular Cooperation in Latin America and the Caribbean“, dostupné na: <https://www.giz.de/en/downloads/bmz2014-en-information-criteria-regional-fund.pdf> (staženo 15. 4. 2015).

„Bolivia“, *BMZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/en/worldwide/389.html> (staženo 1.2.2016).

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, dostupné na: www.bmz.de (staženo 1.9.2015.)

Committee for Development Policy, dostupné na: <http://www.un.org/esa/policy/devplan/> (staženo 17. 2. 2015).

Dirk Niebel, „Mit jedem Euro Entwicklungszusammenarbeit fließen langfristig zwei Euro zurück zu uns“, *Eufrika*, dostupné na: <http://www.eufrika.org/wordpress/dirk-niebel-mit-jedem-euro-entwicklungszusammenarbeit-fliesen-langfristig-zwei-euro-zuruck-zu-uns> (staženo 12. 10. 2015).

„Gemeinsame Presseerklärung anlässlich des Besuchs des kolumbianischen Präsidenten Juan Manuel Santos in Deutschland und seines Zusammentreffens mit der Bundeskanzlerin der Bundesrepublik Deutschland, Angela Merkel“, *Bundesregierung*, 13.4.2011, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/ContentArchiv/DE/Archiv17/Pressemitteilungen/BPA/2011/04/2011-04-13-deutsch-kolumbianische-presseerklaerung.html> (staženo 11.3.2016).

„Glossary of globalisation, trade and health terms: development cooperation“, World Health Organisation, dostupné na: <http://www.who.int/trade/glossary/story016/en/index.html> (staženo 1.4.2016).

„Grundsatzfrage: Warum brauchen wir Entwicklungspolitik?“, *BMZ*, dostupné na: http://www.bmz.de/de/was_wir_machen/ziele/grundsätze/index.html (staženo 23. 3. 2015).

„Hlavní témata“, Informační centrum OSN, dostupné na: <http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/> (staženo 1.5.2016).

„Lateinamerika und Karibik: Bekämpfung der Armut durch Unterstützung guter Regierungsführung“, *BMZ*, dostupné na: http://www.bmz.de/de/was_wir_machen/laender_regionen/lateinamerika/index.html (staženo 14. 10. 2015).

„Nachhaltige landwirtschaftliche Entwicklung“, *GIZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/de/weltweit/12356.html> (staženo 1.3.2016).

„Official development assistance – definition and coverage“, OECD, dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm> (staženo 1.4.2016).

„Offizieller Besuch des Präsidenten der Republik Honduras vom 19. bis 22. März 1995 - Ansprache von Bundespräsident Herzog beim Abendessen, *Bundesregierung*, 23.3.1995, dostupné na: https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/1990-1999/1995/23-95_Herzog_2.html (staženo 1.1.2016).

„Partnerschaftliche Zusammenarbeit und Ausbau der Beziehungen zu Lateinamerika - Rede des Bundesministers des auswärtigen in Bonn“, *Bundesregierung*, 16. 10. 1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 1.3.2016).

„Pojem zahraniční rozvojové spolupráce“. České fórum pro rozvojovou spolupráci. Dostupné na: <http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/pojem-zahranicni-rozvojovespoluprace/#.UkLX49J3aSw> (staženo 1.2.2016).

„Pressestatements von Bundeskanzlerin Angela Merkel und dem Präsidenten der Dominikanischen Republik, Leonel Fernández Reyna“, *Bundesregierung*, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/ContentArchiv/DE/Archiv17/Mitschrift/Pressekonferenz/2010/07/2010-07-05-bk-domrep.html> (staženo 20.4.2016).

„Procerredor - Nachhaltiges Ressourcenmanagement Mesoamerikanischer Biokorridor“, *GIZ*, dostupné na: <https://www.giz.de/de/weltweit/13822.html> (staženo 20.2.2016).

„Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel beim Kongress „Deutschland, Europa und Lateinamerika“, 8.5.2008, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2008/05/46-2-bkin-latein.html> (staženo 1.2.2016).

„Rangfolge der wichtigsten Handelspartner Deutschlands nach Wert der Exporte im Jahr 2014“, Das Statistik-Portal, dostupné na: de.statista.com/statistik/daten/studie/2876/umfrage/rangfolge-der-wichtigsten-handelspartner-deutschlands-nach-wert-der-exporte/ (staženo 3. 10. 2015).

„Reise nach Lateinamerika vom 13. bis 20. Mai 2008 –Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf dem EU-Lateinamerika-Wirtschaftsgipfel“, *Bundesregierung*, 15.5.2008, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Bulletin/2008/05/47-1-bkin-lak-reise.html> (staženo 1.3.2016).

„Rozvojové cíle tisíciletí“, Rozvojovka, Člověk v tísni, dostupné na: http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti_228_8.htm (staženo 1.2.2016).

„Rozvojová politika vyspělých zemí (OECD/DAC)“, Rozvojovka, Člověk v tísni, dostupné na: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-vyspelych-zemi-oecd-dac> (staženo 3.3.2016).

Statistisches Bundesamt, dostupné na: www.destatis.de (staženo 1.10.2015).

„Themen“, Die Bundesregierung, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (staženo 10.1.2016).

„World Development Indicators“, WB, dostupné na: <http://data.worldbank.org/topic/poverty> (staženo 2. 5. 2015).

World Trade Organisation, oficiální webové stránky, dostupné na: www.wto.org (staženo 10.10.2015).

„Ziele deutscher Entwicklungspolitik in Lateinamerika - Rede von Staatssekretär Repnik in Neuss“, *Bundesregierung*, 13.2.1992, dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.htm> 1 (staženo 1.3.2016).